

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

KISA KLASİKLER / 24

MARK TWAIN
**Hadleyburg'ü
Yozlaştıran
Adam**

ÇEVİRİ: BERRAK GÖÇER

♥ can
klasik

Kısa Klasikler

Hadleyburg'ü Yozlaştıran Adam, Mark Twain

İngilizce aslından çeviren: Berrak Göçer

The Man That Corrupted Hadleyburg

İlk baskı: *Harper's Monthly*, Aralık 1899

Çeviriye kaynak alınan basım: Harper&Brothers, 1900

© 2020, Can Sanat Yayınları A.Ş.

Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncıyı yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım Ağustos 2020, İstanbul

Bu kitabın 1. baskısı 4000 adet yapılmıştır.

Di i editörü: Ayça Sezen

Düzeltili: Aylin Samancı Elmasdağ

Mizanpaj: M. Atahan Sıralar

Sanat yönetmeni: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Kapak illüstrasyonu: Senem Karadayı

Baskı ve cilt: Türkmenler Matbaacılık Reklam San. ve Tic. Ltd. Şti.

Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad. No: 16-18

Topkapı, İstanbul

Sertifika No: 43087

ISBN 978-975-07-4571-3

CAN SANAT YAYINLARI

YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.

Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul

Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33

canyayinlari.com

yayinevi@canyayinlari.com

Sertifika No: 43514

MARK TWAIN

HADLEYBURG'Ü

YOZLAŞTIRAN ADAM

ÖYKÜ

İngilizce aslından çeviren

Berrak Göçer

MARK TWAIN, 1835'te ABD'nin Florida eyaletinde dünyaya geldi. Asıl adı Samuel Langhorne Clemens'tir. Babasını çok küçük yaşta kaybeden yazar, okulunu yarıda bırakarak bir basımevinde çalışmak zorunda kaldı. On sekiz yaşına geldiğinde dünyayı keşfetme arzusunda bir genç olarak ABD'nin değişik eyaletlerini gezmeye başladı, bu arada çeşitli matbaalarda çalıştı. Yirmi dört yaşında kaptanlık ehliyetini aldı ve Amerikan İçsavaşı çıkana kadar nehir gezileri düzenleyen gemilerde kaptanlık yaptı. Bazı gezi yazıları ve makaleler yazarak çeşitli eyaletleri dolaştı. 1867'de ilk kitabı *The Celebrated Jumping Frog of Calaveras County*'i (Calaveras İlçesinin Ünlü Sıçrayan Kurbağası) yayımladı. Öksüz ve yaramaz bir çocuğun Mississippi'de geçen maceralarını anlattığı 1875'te yayımlanan *Tom Sawyer'in Maceraları* adlı kitabı çok sevildi. 1885'te yayımlanan *Huckleberry Finn'in Maceraları* kitabı da kimilerince Amerikan edebiyatının ilk büyük edebî eseri olarak değerlendirilmiştir. Kariyerinin zirvesinde döneminin en önemli Amerikan ünlüsü olduğu düşünülür. 21 Nisan 1910'da Connecticut'ta hayatını kaybetmiştir.

BERRAK GÖÇER, 1986'da İstanbul'da doğdu. 2007'de New York Üniversitesi Medya, Kültür ve İletişim Bölümü'nden mezun oldu. Editörlük ve çevirmenlik yaparak yayın hayatını sürdürüyor.

www.koltukname.com

HADLEYBURG'Ü YOZLAŞTIRAN ADAM

I

Uzun mu uzun yıllar önceydi. Hadleyburg yöresinin en dürüst, en namuslu kasabasıydı. Bu namına üç nesildir leke sürdürmüyor ve onunla, sahip olduğu diğer her şeyden daha fazla gurur duyuyordu. Öyle gurur duyuyordu, onu ebediyen korumayı öyle önemsiyordu ki dürüst davranma düsturunu beşikteki bebeklere kadar öğretmeye başladı ve benzer öğretileri çocukların bundan sonra eğitimlerine adanan yıllar boyunca kültürlerinin temel taşı haline getirdi. Ayrıca yoldan çıkarıcı öğeler gelişim yıllarında gençlerden uzak tutuluyordu ki dürüstlükleri iyice pekişip kabuk bağlasın iliklerine kadar işlesin. Komşu kasabalar bu saygı duyulması üstünlüğü kıskanır, Hadleyburg'ün bu yüzden gururlanmasını hor görüyormuş gibi davranıp adına kibir der ama yine de Hadleyburg'ün gerçekten de yozlaştırılmaz bir kasaba olduğunu kabul etmek zorunda kalırlardı; üstlerine gidildiği takdirde de sorumluluk üstleneceği bir iş arayışıyla memleketinden ayrılmış genç bir adam için Hadleyburg'lü olmanın yeterli bir referans sayıldığını kabullenirlerdi.

Ama nihayetinde günlerden bir gün Hadleyburg, kasabadan geçen bir yabancıyı rencide etme talihsizliğini

yaşadı; büyük ihtimalle farkında olmadan ama her halükârda kesinlikle umursamadan, zira Hadleyburg kendi kendine yetiyordu ve yabancıları da yabancıların düşüncelerini de zerre umursamıyordu. Yine de bu yabancı için bir istisna yapsa iyi ederdi çünkü bu öfkeli bir adamdı, kindardı da. Uğradığı hakareti koca bir yıl boyunca seyahatleri esnasında zihninde diri tutmuş, tüm boş anlarını yaşadıklarını telafi edecek bir karşılık bulma çabasına harcamıştı. Bir sürü plan yaptı, hepsi de iyiydi ama hiçbirisi istediği kadar geniş kapsamlı değildi; en kötüsü bile birçok insanı incitecek türdendi ama o tüm kasabayı içerecek bir plan arayışındaydı, yara almayan tek bir kişi bile kalmamalıydı. Sonunda parlak bir fikir buldu, bu fikir aklına geldiğinde zihni şeytani bir neşeyle aydınlandı. Hemen plan yapmaya koyuldu ve kendi kendine, "Evet, yapmam gereken bu: Kasabayı yozlaştıracam," dedi.

Altı ay sonra Hadleyburg'e gitti, bir faytonla akşam on civarında bankanın yaşlı veznedarının evine vardı. Faytondan bir çuval çıkardı ve çuvalı omzuna attığı gibi kulübenin bahçesinde yalpalayarak ilerleyip kapıyı çaldı. Bir kadın sesi, "Girin," dedi, adam içeri girdi, çuvalını salondaki sobanın arkasına koydu ve lambanın yanında oturmuş *Missionary Herald*'ı okuyan yaşlı kadına kibarcaca şöyle dedi:

"Lütfen rahatsız olmayın hanımefendi, sizi fazla tutmayacağım. Evet, iyice gizledim, insan orada olduğunu fark etmiyor bile. Kocanızla görüşebilir miyim acaba hanımefendi?"

Görüşemezdi, kocası Brixton'a gitmişti, geç vakte kadar dönmeme ihtimali vardı.

"Pekâlâ hanımefendi, mühim değil. Sadece bu çuvalı ona emanet etmek istedim, bulunduğunda sahibine iletmek üzere. Ben buraların yabancısıyım, beni tanımıyor, kasabaya sadece uzun zamandır zihnimi meşgul

eden bir işi halletmek için uğradım. Görevimi artık yerine getirdim; içim rahatlamış, biraz da gururla ayrılıyorum, beni bir daha görmeyeceksiniz. Çuvala iliştirdiğim kâğıtta her şeyi açıkladım. İyi geceler hanımefendi.”

Yaşlı kadın bu gizemli, iri yabancından korkmuştu; gitmesine memnun oldu. Ama meraklanmıştı, doğruca çuvala gidip kâğıdı aldı. Not şöyle başlıyordu:

YAYIMLANMAK ÜZERE – ya da doğru adam özel soruşturmayla aranacak; ikisi de olur. Bu çuvalda yedi yüz yirmi yedi buçuk kilo ağırlığında altın para bulunmaktadır...

“Yüce Tanrım, kapı kilitli bile değil!”

Bayan Richards eli ayağı titreyerek fırlayıp kapıyı kilitledi, sonra tahta panjurları kapattı ve odada paniğe kapılmış, endişelenmiş halde durdu, kendini ve parayı güvende tutmak için başka ne yapabileceğini düşünüyordu. Bir süre hırsız sesi geliyor mu diye etrafı dinledi, sonra merakına yenik düştü ve lambanın yanına dönüp yazının geri kalanını okudu:

Ben bir yabancıyım ve şu anda bir daha ayrılmamak üzere ülkeme dönüyorum. Bayrağının altında geçen uzun ziyaretim boyunca bana verdikleri için Amerika'ya müteşekkirim; bir-iki yıl önce bana yaptığı büyük iyilikten dolayı da vatandaşlarından birine –Hadleyburg'lü bir vatandaşa– özellikle müteşekkirim. Hatta bana iki büyük iyilik yaptı. Açıklayayım. Ben bir kumarbazdım. Kumarbaz-DİM diyorum. Batağa saplanmış bir kumarbazdım. Bu kasabaya gece vardım, açtım, meteliğe kurşun atıyordum. Yardım istedim – karanlıkta; çünkü gündüzleri dilenmeye utanıyordum. Doğru adama rast geldim. Bana yirmi dolar verdi; yani benim nazarımda bana ha-

yat verdi. Bana aynı zamanda bir servet vermiş oldu zira o parayla kumar masasında zengin oldum. Ayrıca bana söylediği bir söz bugüne dek hiç aklımdan çıkmadı ve sonunda beni ele geçirdi, beni ele geçirerek de kalan son ahlak değerlerimi korumamı sağladı: Artık kumar oynamayacağım. Şimdi, o adamın kim olduğuna dair en ufak bir fikrim bile yok ama onun bulunmasını istiyorum ve bu parayı almasını istiyorum; başkasına vermesi, atması, tutması, ne dilerse yapması için. Bu sadece ona duyduğum minneti kanıtlamamın bir yolu. Kalabilseydim onu kendim bulurdum ama mühim değil, yine de bulunacaktır. Burası dürüst bir kasaba, yozlaştırılmaz bir kasaba, bu kasabaya gözü kapalı güvenebileceğimi biliyorum. Bana söylediği söz bu adamın bulunmasını sağlayabilir, ne dediğini hatırlayacağına eminim.

Evet, planım şu: Soruşturmayı gizli yürütmek isterseniz öyle yapın. Aranılan adam olma ihtimali bulunan herkese burada yazılanları anlatın. "O adam benim, yabancıya şunu şunu söylemiştim," derse onu sınava tabi tutun, şöyle ki çuvalı açınca içinde mühürlü bir zarfta o sözü bulacaksınız. Eğer adayın söylediği söz zarftakini tutuyorsa ona parayı verin daha fazla soru sormayın çünkü kuşkusuz doğru adam odur.

Ama halka açık bir soruşturma yürütmeyi tercih ederseniz o zaman bu yazıyı yerel gazetede yayımlayın ama şu talimatları da ekleyin: Bugünden otuz gün sonra aday (cuma) akşam sekizde valilik konağına gelsin ve söylediği sözü mühürlü bir zarfta (aracılık etmeyi kabul etme nezaketini gösterirse) Papaz Burgess'a iletсин, Bay Burgess hemen oracıkta çuvaldaki mühürleri açıp sözün doğruluğunu kontrol etsin, eğer doğruysa da para en içten teşekkürlerimle, kimliği bu şekilde belirlenen bağışçıma verilsin.

Bayan Richards heyecandan hafifçe titreyerek oturdu ve kısa süre içinde şu türden düşüncelere gömüldü: "Ne tuhaf iş! Karşılık beklemeden iyilik yapan o hayırsever adam için ne büyük şans! Keşke bunu yapan benim kocam olsaydı! Çünkü öyle fakiriz, öyle yaşlı ve fakiriz ki!" Sonra iç çekerek: "Ama benim Edward'ım değildi o, hayır, yabancıya yirmi dolar veren o değildi. Ne yazık, şimdi görüyorum ki..." Sonra irkilerek: "Ama bu *kumar* parası! Haram para; onu zaten alamazdık, ona dokunamazdık. Yakınında olmak bile hoşuma gitmiyor, kirli geliyor." Daha uzaktaki bir sandalyeye geçti... "Keşke Edward bir an önce dönüp parayı bankaya götürse, eve her an hırsız girebilir, burada parayla yalnız kalmak çok korkunç."

Bay Richards on birde geldi, karısı tam, "Döndüğüne *öyle* sevindim ki!" derken o da şöyle diyordu: "Çok yorgunum, iyice bitap düştüm; yoksul olmak, bu yaşta böyle korkunç yolculuklar yapmak zorunda kalmak ne feci. Hep çalış, çalış, çalış, maaşla çalış; başkasının kölesisin, o başkası ise evinde ayaklarında terlikle oturuyor, zengin, rahatı yerinde."

"Sana çok üzülüyorum Edward, bunu biliyorsun; ama için rahat olsun, aç değiliz açıkta değiliz, iyi de bir adımız var..."

"Evet Mary, en önemlisi de bu. Sen bana bakma, bir anlık sinir sadece, öylesine konuşuyorum. Hadi bakalım, öp beni; bak, geçti gitti, artık şikâyet etmiyorum. Sen neler yaptın? Çuvalda ne var?"

Karısı ona sırrı açıkladı. Bay Richards bir an afalladı, sonra şöyle dedi:

"Yedi yüz yirmi yedi buçuk kilo muymuş? Tanrım Mary, bu kırk bin dolar eder, düşünsene, bir servet! Bu kasabada o kadar parası olan on kişi yoktur. Bana kâğıdı ver."

Yazanların üstünden hızla geçip konuştu:

"Ne büyük macera! Hatta romantik bir macera, in-

sanın sadece kitaplarda okuduğu, gerçek hayatta asla görmediği türde, imkânsız şeylerden biri.” Şimdi iyice heyecanlanmıştı, keyifli, hatta neşeliydi. Yaşlı karısının yanağına hafifçe vurup şakayla konuştu: “Ne diyorsun Mary, zengin olduk zengin, tek yapmamız gereken parayı gömüp notu yakmak. Kumarbaz olur da hesap sormaya gelirse ona dik dik bakıp, ‘Ne saçmalıyorsunuz? Sizi de altın çuvalınızı da daha önce hiç görmedik,’ deriz, o zaman adam aptal durumuna düşer ve...”

“Sen şakalarla vakit harcarken para hâlâ burada, hırsızların iş saati de hızla yaklaşıyor.”

“Haklısın. Pekâlâ, ne yapmalıyız, soruşturmayı gizlice mi yürütmeliyiz? Hayır, öyle olmaz: Bu romantizmi bozar. Halka açıklamak en iyisi. Bir düşünsene, nasıl da yaygara kopacak! Diğer tüm kasabalar bizi kıskanacak çünkü bir yabancıнын böyle bir konuda Hadleyburg'den başka kasabaya güvenmeyeceğini onlar da biliyorlar. Bu elimizi güçlendirir. Hemen matbaaya gitmeliyim yoksa geç kalacağım.”

“Hayır, dur... dur... Beni burada çuvala yalnız bırakma Edward!”

Ama kocası gitmişti bile. Lakin kısa süre sonra döndü. Evin yakınlarında gazetenin sahibi-editörüyle karşılaştı, ona belgeyi verip, “Elimde iyi bir şey var Cox, gazeteye ekle,” dedi.

“Geç kalmış olabilirsin Bay Richards ama bakacağım.”

Eve döndüğünde karısıyla oturup bu büyüleyici gizemi baştan sona konuştular, uyuyacak halde değillerdi. İlk soru şuydu: Yabancıya yirmi doları veren vatandaş kim olabilirdi? Bu basit bir soruya benziyordu, ikisi de aynı anda yanıt verdi:

“Barclay Goodson.”

“Evet,” dedi Richards, “o olabilir, tam onluk bir hareket; böyle bir şey yapacak başka kimse de yok.”

“Buna herkes katılır Edward – en azından içlerinden katılırlar. Kasaba altı aydır eski haline döndü: dürüst, dar görüşlü, kibirli ve cimri.”

“O da ölene dek kasaba için hep böyle dedi; üstelik açık açık söylerdi.”

“Evet, bu yüzden herkes ondan nefret ediyordu.”

“Ah, tabii ama o bunu umursamıyordu. Sanırım nefret edilenler arasındaki en iyi adamdı, Papaz Burgess hariç.”

“Eh ama Burgess nefreti hak ediyor; burada bir daha asla cemaat bulamayacak. Bu kasaba ne kadar acımasız olursa olsun *onu* nasıl değerlendireceğini iyi biliyor. Edward, yabancıнын parayı vermek için aracı olarak Burgess’ı seçmesi tuhaf değil mi?”

“Şey, evet, öyle. Yani... yani...”

“Ne bu kadar *yani*’leyip duruyorsun? *Sen olsan* onu seçer miydin?”

“Mary, belki de yabancı onu bu kasabadan daha iyi tanıyordur.”

“Sanki *bunun* Burgess’a bir yararı olurmuş gibi!”

Kocası bir an ne yanıt vereceğini şaşırmış göründü, karısı onu dikkatle izleyerek bekledi. Richards sonunda, kuşkuyla karşılanacak bir yorum yapan kişinin tereddüdüyle şöyle dedi:

“Mary, Burgess kötü bir adam değil.”

Karısı hakikaten şaşırmıştı.

“Saçmalama!” dedi.

“Kötü bir adam değil o. Bunu biliyorum. Sevilmesinin temelinde tek bir şey yatıyor – o gürültü koparan olay.”

“Tek bir şey’miş! Sanki o ‘tek bir şey’ kendi başına yeterli değilmiş gibi.”

“Yeterli. Yeterli. Ama o suçlu değildi.”

“Neler diyorsun böyle! Suçlu değilmiş! Suçlu *olduğunu* herkes biliyor.”

“Mary, sana yemin ederim ki o masumdu.”

“İnanamam, inanmıyorum da. Hem sen nereden biliyorsun?”

“Bir itirafım var. Çok utanıyorum ama itiraf edeceğim. Onun masum olduğunu bilen tek kişi bendim. Onu kurtarabilirdim ama... ama... eh işte, kasaba nasıl kurulmuştu biliyorsun... o yürekliliği gösteremedim. Herkes bana düşman olurdu. Kendimi alçak, çok alçak hissettim ama cesaret edemedim, kasabayı karşıma alacak erkekliği gösteremedim.”

Mary sıkıntılı görünüyordu, bir süre sessiz kaldı. Sonra kekeleyerek konuştu:

“Bence... Bence senin için iyi... senin için... insan... şey... toplumun görüşü... insan dikkatli olmalı... o yüzden...” Zor bir yoldaydı, hafifçe raydan çıktı ama kısa bir süre sonra toparladı. “Yazık olmuş ama... ama Edward, böyle bir lüksümüz yoktu – gerçekten yoktu. Ah, böyle bir şey yapmış olmanı katiyen istemezdim!”

“O kadar çok insanın dostluğunu kaybedecektik ki Mary, o zaman da... o zaman da...”

“Beni şimdi endişelendiren *onun* bizim hakkımızda ne düşündüğü Edward.”

“Onun ne düşündüğü mü? O, onu kurtarabileceğimden haberdar bile değildi.”

“Ah,” diye feryat etti karısı rahatlamış bir ses tonuyla. “Buna memnun oldum. Yeter ki onu kurtarabileceğini bilmesin, o zaman o... o... eh, o zaman durum vahim değil demektir. Aslında bilmediğini tahmin etmeliydim çünkü ona soğuk davranmamıza rağmen sürekli bizimle dostluk kurmaya çalışıyor. İnsanlar bana bu konuda kaç kere takıldı. Wilson’lar, Wilcox’lar, Harkness’lar, hoşlanmadığımı bildiklerinden bana, “*Arkadaşın Burgess,*” demekten acımasızca bir zevk alıyorlar. Keşke bizi sevmeyi bıraksa, neden pes etmiyor anlamıyorum.”

"Ben açıklayabilirim. Bu da başka bir itiraf. Olay daha taze ve sıcakken kasabalılar onu çıtayla sürme¹ planları yaparken vicdanım öyle sızladı ki dayanamadım, gizlice gidip onu uyardım, o da kasabadan gitti ve ortalık yatışana dek dönmedi."

"Edward! Kasabalılar bunu bir duysa..."

"Deme! Düşündükçe hâlâ korkuyorum. Yaptığım anda pişman oldum, sana bile söylemeye korktum, olur da birileri yüzünden anlarsa diye. O gece kaygıdan gözüm bir damla uyku girmede. Ama birkaç gün sonra kim senin benden şüphelenmeyeceğini anladım, ondan sonra da iyi ki yapmışım, dedim. Hâlâ da öyle diyorum Mary – iyi ki onu uyarmışım."

"Şimdi ben de sana katılıyorum çünkü aksi alçakça olurdu. Evet, iyi ki onu uyarmışsın, en azından bu kadarını hak ediyordu. Ama Edward, ya yine de bir gün ortaya çıkarsa!"

"Çıkmaz."

"Neden?"

"Çünkü herkes Goodson uyardı sanıyor."

"Tabii öyle sanıyorlar ya!"

"Elbette. Tabii Goodson'ın umurunda değildi. Zavallı Sawlsberry'yi Goodson'ı suçlamaya ikna ettiler, o da bir hışımla gidip suçladı. Goodson onu, en çok hor görebileceği bir nokta arar gibi şöyle bir süzdü, sonra, 'Demek sen soruşturma heyetisin, öyle mi?' dedi. Sawlsberry öyle sayılabileceğini söyledi. 'Hımm. Ayrıntıya girmemi isterler mi yoksa sence *kısa ve öz* bir yanıt kâfi mi?' 'Ayrıntı isterlerse yine gelirim Bay Goodson, siz önce kısa yanıtı verin.' 'Pekâlâ o zaman, onlara cehennemin dibine kadar yolları olduğu söyle – bu yeterince kısadır

1. 18 ve 19. yüzyıllarda Amerika'da yaygın olarak kullanılan bu cezada suçlu bir çit çitasına oturtulup omuzlarda taşınarak kasabada dolaştırılır, bazen de kasabanın dışına atılırdı. (Ç.N.)

herhalde. Sana da benden bir tavsiye Sawlsberry, ayrıntılar için döndüğünde senden geri kalan parçaları eve taşımak için yanında bir sepet getir.”

“Bu tam Goodson’lık bir hareket, buram buram Goodson kokuyor. Tek bir konuda kibirliydi: Herkesten daha iyi tavsiye verebildiğini sanırdı.”

“Bu sayede olay kapandı, biz de kurtulduk Mary. Konu bir daha açılmadı.”

“Tanrı seni korusun, *ona* ne şüphe.”

Sonra yine, büyük bir ilgiyle altın çuvalının esrarına döndüler. Konuşmada kısa süre sonra esler verilmeye başlandı – yoğun düşüncelere daldıkları için oluşan kesintiler. Eslerin aralıkları giderek sıklaştı. Sonunda Richards tamamen düşüncelere daldı. Dimdik oturmuş, boş boş yere bakıyordu; bir süre sonra düşüncelerine elleriyle yaptığı kısa, gergin ve kaygıya delalet hareketler eşlik etmeye başladı. O sırada karısı da sessizlik içinde düşüncelere dalmıştı; onun hareketleri de sıkıntılı ve huzursuz olduğunu gösteriyordu. Nihayetinde Richards ayağa kalkıp odada amaçsızca volta atmaya başladı, ellerini saçlarında gezdiriyor, kâbus gören bir uyurgezeri andırıyordu. Sonra nihai bir karara varmış gibi durdu, tek kelime etmeden şapkasını taktı ve hızlıca evden çıktı. Karısı asık suratla kara kara düşüncelere dalmış halde oturdu, yalnız kaldığının farkında değil gibiydi. Ara sıra mırıldanıyordu: “İzin verme ayartıl... ama... ama... fakiriz, öyle fakiriz ki! İzin verme... Ah, ama kime ne zararı var? Kimsenin ruhu bile duymaz... İzin...” Sesi mırıltıya dönüştü. Kısa bir süre sonra başını kaldırdı ve yarı ürkek yarı memnun bir edayla fısıldadı:

“Gitmiş! Ama Tanrım, çok geç kalmış olabilir... çok geç... Belki de kalmamıştır, belki hâlâ vakit vardır.” Kalkıp ayakta düşünmeye başladı, gerginlik içinde ellerini bir kavuşturup bir ayırıyordu. Tüm vücudu hafifçe ür-

perdi, sonra boğazı kurumuş halde konuştu: "Tanrı beni affetsin... böyle şeyler düşünmek çok kötü... ama... Tanrım, nasıl yaratıklarınız böyle... ne acayip yaratıklarınız!"

Işığı kıstı, sinsice ilerledi, çuvalın yanına diz çöktü ve elleriyle çıkıntılarını yoklayıp sevgiyle okşadı; zavallı yaşlı gözleri şeytani bir ışıkla parlıyordu. Ara ara dalıp gitmeye başladı, bazen hafiften kendine gelip, "Keşke bekleseydik! Ah, keşke birazcık bekleseydik, o kadar acele etmeseydik!" diye mırıldanıyordu.

O esnada Cox ofisten eve gitmiş, yaşanan tuhaf olayı karısına anlatmıştı, heyecanla konuyu tartışmış, kasabada zor durumdaki bir yabancıya yirmi dolar gibi büyük bir meblağla yardım edecek tek kişinin müteveffa Goodson olabileceğine karar vermişlerdi. Sonra bir duraksama olmuştu, ikili düşüncelere dalıp sessizleşmişti. Yavaş yavaş da asabileşmiş, yerlerinde duramaz olmuşlardı. Sonunda karısı, kendi kendine konuşur gibi şöyle demişti:

"Bu sırrı Richards'lardan başka bilen kimse yok... bir de bizden başka... hiç kimse yok."

Kocası hafifçe irkilerek düşüncelerinden sıyrıldı, yüzü iyice solmuş karısına pişmanlık dolu gözlerle baktı, tereddütle ayağa kalktı, gizlice şapkasını süzdü, sonra karısına döndü – adeta sessiz bir soru soruyordu. Bayan Cox eli boğazında bir-iki kez yutkundu, sonra konuşmak yerine başını yukarı aşağı salladı. Bir an sonra yalnızdı, kendi kendine mırıldanıyordu.

Şimdi Richards ile Cox ıssız sokaklarda ters yönlerden hızla ilerliyorlardı. Nefes nefese kalmış halde matbaanın basamaklarında karşılaştılar, sokak lambasının ışığında birbirlerinin yüzlerini okudular. Cox fısıldadı:

"Bunu bizden başka bilen yok mu?"

Fısıltıyla gelen yanıt şöyleydi:

"Hiç kimse... Şerefim üstüne yemin ederim ki kimse bilmiyor!"

“O zaman çok geç kalmadıysak...”

Tam basamakları çıkmaya başlamışlardı ki yanlarından bir çocuk bitti, Cox sordu:

“Sen misin Johnny?”

“Evet efendim.”

“Sabah postasını göndermene gerek yok; hatta *hiçbir* postayı gönderme, benden haber bekle.”

“Çoktan gitti bile efendim.”

“*Gitti mi?*” Bu soruda tarif edilemez bir hayal kırıklığı duyuluyordu.

“Evet efendim. Brixton’la ötesindeki tüm kasabaların programı bugün değişti efendim; gazeteleri normalden yirmi dakika önce almam gerekti. Acele etmek zorunda kaldım, iki dakika gecikseydim...”

Adamlar çocuğun lafını bitirmesini beklemeden dönüp ağır ağır uzaklaşmaya başladı. On dakika boyunca ikisi de sessiz kaldı, sonra Cox sinirli bir sesle konuştu:

“Ne demeye böyle acele hareket ettin *hiç* anlayamıyorum.”

Mütevazı bir yanıt geldi:

“Ne yaptığımı şimdi görüyorum ama nedense, anlıyorsun ya, çok geç kalana kadar düşünemedim. Ama bir dahakine...”

“Bir dahakineymiş! Bin yıl geçse olmaz bu bir daha.”

Sonra dostlar vedalaşmadan ayrılıp ölümcül darbe almış adamların yürüyüşüyle kendilerini evlerine sürüklediler. Evlerde eşleri hevesle, “Ne oldu?” diye sorarak ayağa fırladı ama bakışlarındaki yanıtı görüp kelimelere dökülmesini beklemeden üzüntü içinde sandalyelere gömüldüler. Her iki evde de ateşli bir tartışma başladı; bu yeni bir şeydi, daha önce de tartışmalar olmuştu ama hiçbiri ateşli değildi, kırıcı değildi. Bu geceki iki tartışma adeta birbirinin kopyasıydı. Bayan Richards şöyle dedi:

"Ah, bir bekleseydin Edward, bir dakika durup düşünseydin; ama yo, senin hemen matbaaya koşup olayı dünya âleme duyurman lazımdı."

"Notta yayımlayın yazıyordu."

"Bu hiçbir şey demek değil, aynı zamanda dilerseniz özel bir soruşturma da yürütebilirsiniz diyordu. Evet... Öyle değil mi?"

"Evet, öyle... Evet öyle ama bunun ortalığı nasıl ayağa kaldıracığını düşündüğümde, bir yabancıнын Hadleyburg'e bu derece güvenmesinin ne büyük bir övgü olduğunu düşündüğümde..."

"Ah, evet tabii, bunları ben de biliyorum ama bir durup düşünseydin doğru adamın *bulunamayacağını* gö-rürdün çünkü doğru adam mezarında yatıyor, ardında da ne çocuk ne başka bir akraba bıraktı; para ona gerçekten ihtiyaç duyan birine gittiği sürece, bundan kimseye de zarar gelmediği sürece ve... ve..."

Sözünü yarıda kesip ağlamaya başladı. Kocasını onu teselli edecek bir şeyler söylemek istedi ve kısa sürede bulabildiği şu oldu:

"Ama Mary, her halükârda en doğrusu bu olmalı... en doğrusu bu *olmalı*, bunu biliyoruz. Ayrıca yazılanı yaptığımızı da unutmamalıyız..."

"Yazılanmış! Ah, insan aptallık ettikten sonra bir bahaneye ihtiyaç duyduğunda her şey *yazılıdır*. Aynı şekilde paranın böyle özel bir yoldan elimize geçmesi de *yazılmıştı*, tutup Tanrı yazgısına burnunu sokmaya kalkın da sendin – sana bu hakkı kim verdi peki? Haince bir hareketti bu, öyleydi; günahkârca bir haddini bilmezlikti, hiç yakışıyor mu alçakgönüllü ve mütevazı bir kula..."

"Ama Mary, hayatımız boyunca nasıl yetiştirildik biliyorsun, kasabanın geri kalanı gibi, öyle ki dürüst davranmak gerekiyorsa, içgüdüsel olarak bir an bile durup düşünmeden dürüst davranıyoruz..."

"Ah, biliyorum, biliyorum, ebediyen dürüstlükte eğitildik, eğitildik de eğitildik; ama bizi yoldan çıkarabilecek her şey beşikten itibaren bu dürüstlükten uzak tutulmuş, yani *yapay* bir dürüstlük bu ve bu gece gördüğümüz gibi, ayartılma ihtimali karşısında eriyip gidiyor. Tanrı biliyor ya şu âna dek dürüstlüğümdün taş kadar sağlam olduğundan zerre şüphe etmemiştim ama şimdi, karşılaştığım ilk büyük ve gerçek yoldan çıkarıcı şey karşısında ben... Edward, bence bu kasabanın dürüstlüğü benimki kadar çürük, seninki kadar çürük. Burası acımasız bir kasaba, sert, cimri bir kasaba ve tek erdemi bunca sevilen, bunca övülen dürüstlüğü; ama yemin ederim, gün gelir de o dürüstlük insanları gerçekten ayartacak bir şeyle sınanırsa kasabanın büyük şöhreti kumdan kale gibi yıkılır. Evet, işte, her şeyi itiraf ettim ve artık kendimi daha iyi hissediyorum; ben ikiyüzlüyüm, farkında değildim ama hayatım boyunca ikiyüzlü oldum. Bir daha kimse bana dürüst demesin – bunu kabul edemem."

"Ben... şey, Mary, ben de senin gibi hissediyorum, gerçekten öyle hissediyorum. Bu da tuhaf geliyor, çok tuhaf geliyor. Böyle bir şeye asla inanamazdım... asla."

Uzun bir sessizlik oldu, ikisi de düşüncelere dalmıştı. Sonunda karısı başını kaldırıp şöyle dedi:

"Ne düşündüğünü biliyorum Edward."

Richards suç üstü yakalanmış gibi mahcup görünüyordu.

"Bunu söylemeye utanıyorum Mary ama..."

"Önemli değil Edward, ben de kendime aynı soruyu soruyordum."

"Umarım öyledir. Söylesene."

"Keşke biri Goodson'ın yabancıya söylediği sözü *tahmin edebilse*, diye düşünüyordun."

"Doğru. Kendimi suçlu hissediyorum, çok utanıyorum. Sen?"

“Ben bunları aştım. Buraya bir döşek atalım, çuvalı sabah bankanın kasasına koyana dek nöbet tutmamız gerek... Ah Tanrım, ah Tanrım, keşke o hatayı yapmasaydık!”

Döşek hazırlandı, Mary konuştu:

“Sihirli sözcük... ne olabilir? Gerçekten merak ediyorum, acaba Goodson ne demişti? Ama neyse, hadi artık yatalım.”

“Uyuyacak mıyız?”

“Hayır, düşünceceğiz.”

“Evet, düşünceceğiz.”

O esnada Cox’lar da önce didişip sonra barışmışlardı, şimdi yatmaya hazırlanıyorlardı; düşünmek için, düşünmek için, sağa sola dönmek, kendi kendilerini yemek ve Goodson’ın sokaklara düşmüş biçareye ne söylemiş olabileceğini, o altın lafın, o nakit kırk bin dolar değerindeki lafın ne olabileceğini bulabilmek için.

Kasabadaki telgraf bürosunun o gece normalden daha geç saatte açık olmasının sebebi şuydu: Cox’ın gazetesindeki ustabaşı aynı zamanda Associated Press’in yerel temsilcisiydi. Aslında fahri temsilci sayıldığı söylenebilir çünkü yılda dört kere bile otuz kelimeyi bir araya getirip kabul ettirmişliği yoktu. Ama bu sefer durum farklıydı. Bulduğu haberden bahsettiği gönderisine hemen yanıt gelmişti:

Her şeyi gönderin, tüm ayrıntısıyla, bin iki yüz kelime.

Müthiş bir talep! Ustabaşı denileni yaptı; o şimdi eyaletin en gururlu adamıydı. Ertesi sabah kahvaltılık vaktinde Yozlaştırılmaz Hadleyburg adı Amerika’da Montreal’den Körfez’e, Alaska’nın buzullarından Florida’nın portakal korularına herkesin dilindeydi; milyonlarca, milyonlarca kişi yabancı ile para çuvalını konuşuyor, doğru adamın bulunup bulunmayacağını merak ediyor,

konu hakkında kısa sürede, hatta hemen yeni havadisler almayı bekliyordu.

II

Hadleyburg kasabası ertesi sabah uyandığında dünyaca ünlenmişti... şaşkındı... mutluydu... kibirliydi. Akla hayale gelmeyecek denli kibirliydi. Önde gelen on dokuz vatandaşı ile eşleri sürekli birbirleriyle tokalaşıyordu, sevinçten parlayan yüzlerinden tebessüm eksik olmuyordu, birbirlerini tebrik ediyor, *bu olay* sözlüğe yeni bir kelime katacak, diyorlardı – *Hadleyburg, yozlaştırılmaz*'la eşanlamlı, sonsuza dek sözlüklerde yaşayacak! İkincil ve önemsiz vatandaşlar ile eşleri de benzer şekilde dolaşıyordu. Herkes altın çuvalını görmek için bankaya koşuyordu; daha öğlen olmadan da Brixton ile diğer civar kasabalardan kederli ve kıskanç güruhlar Hadleyburg'e akın etti, o öğleden sonra ve ertesi gün ise gazeteciler gelmeye başladı; çuval ile hikâyesini doğrulayıp olayı baştan yazıyor ve çuvalın, Richards'ların evinin, bankanın, Presbiteryen kilisenin, Vaftizci kilisenin, kasaba meydanının ve sınavın gerçekleşip paranın teslim edileceği valilik konağının göz alıcı resimlerini, aynı zamanda Richards'ların, bankacı Pinkerton'ın, Cox'ın, ustabaşının, Papaz Burgess'ın ve postane müdürünün çirkin portrelerini çiziyorlardı; Jack Halliday'in bile portresini yapmışlardı, Halliday meteliğe kurşun atan, boş gezenin boş kalfası, laubali, iyi huylu bir balıkçı, avcı, çocuk dostu, sokak köpeği dostuydu, kasabanın "Sam Lawson"ıydı.¹ Ufak tefek, kaba saba, sürekli sırtan, yağlı suratlı Pinker-

1. Harriet Beecher Stowe'un, *Sam Lawson's Oldtown Fireside Stories* (Sam Lawson'ın Eski Kasabada Ateş Başında Anlattığı Hikâyeler) kitabındaki karakter. (Ç.N.)

ton çuvalı her gelene gösteriyor, keyifle parlak avuçlarını ovuşturuyor, sürekli kasabanın bu eski, eşsiz dürüstlük namından ve dürüstlüğünün böyle harikulade bir şekilde tasdiklenmesinden konuşup duruyor, bu örneğin artık ülke çapında yayılacağını umuyor, böyle olacağına inanıyor ve ahlak değerlerinin yenilenmesi konusunda çığır açacağını düşünüyordu. Vesaire, vesaire.

Bir hafta içinde ortalık tekrar durulmuştu; o baş döndürücü, vahşi gurur ve mutluluk hafifleyip yumuşak, tatlı, sessiz bir hazza dönüşmüştü – adı konamaz, tarif edilemez, derin bir tür doygunluğa. Herkesin suratından huzur dolu, kutsal bir mutluluk okunuyordu.

Sonra bir değişim yaşandı. Yavaş bir değişimdi bu, öyle yavaştı ki başlangıçta neredeyse kimse, belki de hiç kimse fark etmedi bile; Jack Halliday hariç, o her şeyi fark ederdi ve konu ne olursa olsun her şeyle dalga geçerdi. İnsanların bir-iki gün önceki kadar mutlu görünmediklerine dair alaylı laflar etmeye başladı, daha sonra bu yeni halin gerçek bir üzüntüye doğru ilerlediğini, ondan sonra da hastalığa benzemeye başladığını duyurdu, en sonunda herkesin karamsar, düşünceli, dalgın bir hal aldığıını, öyle ki kasabadaki en cimri adamın pantolonunun cebindeki parayı çalsa ruhunun duymayacağını söyledi.

Bu noktada –ya da bu noktaya yaklaşıldığında– önde gelen on dokuz ailenin reisinin her biri uyku vaktinde –genelde iç çekerek– şu tarz bir laf etti: “Ah, Goodson’ın söylediği söz ne olabilir?”

Bunu ânında adamın karısından –bir ürpertiyle birlikte– gelen şu yanıt izledi:

‘Ah, *yapma*! Aklından ne kötü düşünceler geçiriyorsun öyle! Hemen uzaklaştır bunları zihninden Tanrı aşkına!’

Ama adamlar aynı soruyu ertesi gece gene sordu – ve gene aynı şekilde terslendiler. Ama biraz daha zayıf bir şekilde.

Üçüncü gece adamlar aynı soruyu tekrar mırıldandılar – ıstırap içinde ve dalgınca. Bu sefer –ve bunu izleyen gece– eşleri yerlerinde duramaz halde hafifçe kımıldanıp bir şey söyleme çalıştılar. Ama söylemediler.

Ertesi gece ise dile gelip arzuyla yanıt verdiler:

“Ah, bir *tahmin edebilsek!*”

Halliday gün geçtikçe daha da tatsız ve aşağılayıcı yorumlar yapmaya başladı. Dur durak bilmiyor, kasabaya gülüyor, hem şahsen hem toplu olarak herkesle dalga geçiyordu. Ama kasabanın son kahkahasıydı onunki: İçi oyuk, kederli bir ıssızlık ve boşlukta yankılanıyordu. Bir tebessüme rastlamak bile imkânsızlaşmıştı. Halliday tripodda koyduğu bir puro kutusunu fotoğraf makinesiymiş gibi yanında taşıyor, gelip geçen herkesi durdurup kutuyu onlara doğrultarak, “Hazır! Evet, biraz gülümseyelim lütfen,” diyordu ama bu harikulade, sürpriz şaka bile o kasvetli yüzleri yumuşatamıyordu.

Böylece üç hafta geçti, geriye bir hafta kalmıştı. Cumartesi akşamı, yemek sonrasıydı. Eski cumartesi akşamları karşılaşılan koşuşturmaca ve canlılık, şakalar ve alışverişler yerini bomboş, تنها sokaklara bırakmıştı. Richards ile yaşlı karısı küçük salonlarında birbirlerinden uzakta oturuyordu, sefil bir halde düşüncelere dalmışlardı. Akşamları yeni âdetleri buydu: Bundan önce yaşamları boyunca süren kitap okuma, örgü örme, hoş sohbetler etme ya da komşuları ağırlayıp ziyaret etme âdetleri fi tarihinde kalmış, iki-üç hafta önce ölmüş, yok olmuş, unutulmuştu; artık kimse konuşmuyordu, kimse kitap okumuyordu, kimse misafirliğe gitmiyordu; bütün kasaba evinde oturmuş iç çekiyor, kaygılanıyor, susuyordu. O sözün ne olduğunu tahmin etmeye çalışıyorlardı.

Postacı bir mektup getirdi. Richards zarftaki yazıyla pula ilgisizce bakıp –ikisi de tanıdık değildi– mektubu masanın üstüne fırlattı ve “aslında şöyle olabilirdi”leriyle

özümü olmayan kasvetli dertlerine geri döndü. İki- saat sonra karısı bitap bir halde kalktı, tam iyi geceler dilemeden yatağı gidiyordu ki –bu da yeni huylarıydı– mektubun yanında durup zarfı bir süre müthiş bir ilgiyle süzdü, sonra açtı ve yazanlara göz gezdirmeye başladı. Sandalyesini eğerek duvara yaslamış, çenesini dizlerinin arasına almış öylece oturan Richards bir şeyin düştüğünü duydu. Düşen karısıydı. Hemen yanına koştu ama kadının haykırdı:

“Beni bırak, çok mutluyum ben. Mektubu oku – oku!”

Richards mektubu okudu. Yazanları yalayıp yuttu; sevinçten başı dönüyordu. Mektup uzaklardaki bir eyaletten gelmişti, şöyle yazıyordu:

Siz beni tanıımıyorsunuz ama bu önemli değıl: Size diyecek bir şeyim var. Meksika’dan memlekete yeni döndüm ve yaşananlardan haberdar oldum. O sözü kimin söylediğini siz bilmiyorsunuz tabii ama ben biliyorum ve yeryüzünde bunu bilen tek kişiyim. O kişi *GOODSON’DI*. Onu uzun yıllar önce iyi tanırdım. Tam da o gece yolum sizin kasabanıza düşmüştü, gece yarısı trenini beklerken Goodson’a misafir oldum. Karanlıkta yabancıya söylediğı sözü duydum – Hale Sokağı’ndaydık. Sonra eve dönüş yolu boyunca onunla bu konuyu konuştuk, evinde puro içerken de devam ettik. Bu sohbet boyunca kasabanızdaki birçok kişiden bahsetti, çoğıuyla ilgili oldukça olumsuz şeyler söyledi ama iki- ailenin de lehine konuştu; bu sonuncu grupta siz de vardınız. Sadece “lehine” diyorum – daha olumlu bir şey demedi. Hatırladığıma göre kasabada kimseyi aslında *SEVMEDİĞİNİ* ama sizin –*GALİBA* sizden bahsediyordu, neredeyse tamamen eminim– ona bir keresinde büyük bir iyilik yaptığınızı söylemişti, belki de ne kadar önemli bir hizmette bulunduğunuzu tam idrak etmeden; keşke bir servetim olsa, öldüğümde onlara bırakırım, demişti, diğerk herkese ise lanetler dağıtırım. İşte bu yüzden, eğer ona yardımda bulunan siz-

seniz yasal vârisi de siz sayılırsınız ve o altın çuvalı hakkınız demektir. Sizin şerefli ve dürüst insanlar olduğunuza güvenebileceğimi biliyorum zira Hadleyburg'lü vatandaşlar bu erdemlere istisnasız olarak doğuştan sahiptir; o yüzden size o sözü açıklayacağım; çünkü eğer söz konusu aile siz değilseniz de, doğru kişiyi arayıp bulacağınıza ve zavallı Goodson'ın bahsi geçen iyilik karşılığındaki gönül borcunun ödendiğine emin olacağınıza kesinlikle inanıyorum. Söz şuydu: “SEN HIÇ DE KÖTÜ BİR ADAM DEĞİLSİN: GİT KENDİNE ÇEKİDÜZEN VER.

Howard L. Stephenson

“Ah, Edward, para bizim oldu, öyle mutluyum, *ah*, öyle mutluyum ki... Öp beni hayatım, ne zamandır öpüşmüyoruz... O kadar çok ihtiyacımız vardı ki... para-ya... Pinkerton'dan da bankasından da kurtuldun, kimse-
nin kölesi değilsin artık, sevinçten havalara uçuyorum.”

İkili orada, kanepede mutluluk dolu yarım saat boyunca birbirlerini okşadılar, eski günler geri gelmişti – kur yaptıkları zamandan başlayıp yabancı kör olasıca parayı getirene dek hiç aralıksız süren günler. Karısı bir süre sonra şöyle dedi:

“Ah, Edward, ona o büyük iyiliği yapman ne talihli olmuş, zavallı Goodson! Ondan hiç hazzetmezdim ama şimdi onu seviyorum. Bu konudan hiç bahsetmemen, hiç övünmemen ne hoş, ne güzel bir hareket.” Sonra, hafif bir serzenişle: “Ama *bana* anlatmalıydın Edward, karına anlatmalıydın tabii.”

“Şey, ben... ee... şey, Mary, şöyle ki...”

“Lafı ağzında gevelemeyi bırak da anlat Edward. Seni her zaman sevdim, şimdi de seninle gurur duyuyorum. Herkes bu kasabada gerçekten cömert olan tek bir kişi var sanıyor ama şimdi ortaya çıktı ki sen de... Edward, neden anlatmıyorsun?”

“Şey... ee... ee... Ah, Mary, anlatamam ki!”

Anlatamaz mısın? Neden anlatamayacakmışsın?"

"Şu yüzden ki, o... şey, o... o anlatmamam için söz verdirdi."

Karısı onu süzdü, sonra tane tane konuştu:

"Sana... söz mü... verdirdi? Edward, bana neden böyle diyorsun?"

"Mary, ben hiç yalan söyler miyim?"

Kadının canı sıkılmıştı, bir an sessiz kaldı, sonra kocasının ellerini tutup konuştu:

"Hayır... hayır. Yolumuzu iyice kaybettik... Tanrı bizi korusun! Sen hayatın boyunca tek bir yalan söylemedin. Ama şimdi... ama şimdi temeller ayaklarımızın altından kayıyormuş gibi görünürken biz... biz... Bir an sesini kaybetti, sonra çatlak bir sesle devam etti: "Ayartılmamıza izin verme... Senin ona söz verdiğine inanıyorum Edward. Bu konu burada kapansın. Bu konudan uzak duralım. Hadi... bunların hepsi geride kaldı, yine mutlu olalım, şimdi karamsarlığa kapılmanın zamanı değil."

Edward karısının dediği gibi yapmakta zorlanıyordu çünkü aklı sürekli başka bir yere gidiyordu – Goodson'a yaptığı iyiliği hatırlamaya çalışıp duruyordu.

Çift gecenin çoğunu uyanık geçirdi; Mary mutluydu, zihni meşguldü; Edward'ın da zihni meşguldü ama o pek mutlu değildi. Mary parayı nasıl harcayacağını planlıyordu. Edward ne iyilik yaptığını hatırlamaya çalışıyordu. Başta Mary'ye söylediği yalan yüzünden kendini suçlu hissetti – yalansa tabii. Bu konuya uzun süre kafa yorduktan sonra... tut ki *yalandı*. Ne olmuş yani? Çok mu önemliydi sanki? Zaten her zaman yalan yanlış *davranmıyor* muyuz? Bir de yalan *söylemişiz* ne fark eder? Mary'ye bir baksana, ne yapmıştı bir hatırla. Kendisi namusuyla görevini yerine getirme telaşındayken o ne yapmıştı? Kâğıtları yok edip parayı kendileri almadılar diye vahvahanmıştı! Hırsızlık yalan söylemekten daha mı iyiydi?

Meselenin *bu* noktası artık batmıyordu; yalan arka planda yok oldu, ardından bir rahatlama geldi. Sıra yeni noktadaydı: Bir iyilik *yapmış mıydı?* E ama Stephenson'ın mektubunda bizzat Goodson'ın verdiği ipucu vardı, bundan daha iyi bir ipucu olamazdı – hatta bu yapılan iyiliğin *kanıtıydı*. Elbette. Bu konu da kapanmıştı... Yo, hayır, tam değil. İrkilerek hatırladı ki Bay Stephenson'ın bir şüphe kırıntısı vardı, iyiliği yapanın Richards mı yoksa başka bir... ve ah, Tanrım, Richards'ın bu konuda onurlu davranacağına güveniyordu! Paranın nereye gideceğine kendi karar vermek zorundaydı ve Bay Stephenson o yanlış kişiye onurlu bir şekilde gidip doğru adamı bulacağına gözü kapalı güveniyordu. Of, bir insanı böyle bir konuma sokmak ne çirkindi; ah, Stephenson o şüphe kırıntısını eksik bıraksaydı olmaz mıydı sanki! Onu ne demeye araya sokmuştu?

Biraz daha düşündü. Stephenson'ın zihninde doğru kişinin adı nasıl başka birininki değil de *Richards'*ınki olarak kalmıştı? Bu şekilde oluyordu sanki. Evet, çok güzel oluyordu. Hatta giderek daha da iyi oluyormuş gibi görünmeye başladı, ta ki büyüüp gerçek bir *kanıt*a dönüşene dek. O zaman Richards konuyu hemen aklından çıkardı; çünkü içinden bir ses, kanıtı bir kere elde ettikten sonra bir daha kurcalamamak gerektiğini söylüyordu.

Şimdi epey rahatlamıştı, yine de zihnini kurcalamayı sürdüren bir ayrıntı daha vardı: Goodson'a bir iyilik yapmıştı elbette, bu konu kapanmıştı; ama yaptığı iyilik *neydi?* Bunu hatırlamalıydı, hatırlayana dek gözüne uyku girmeyecekti, bunu da hatırlarsa tam huzura kavuşacaktı. Böylece düşündü de düşündü. Onlarca şey düşündü, olası iyilikler, hatta düşük olasılıklı iyilikler ama hiçbirisi kâfi değildi, hiçbirisi yeterince büyük değildi, hiçbirisi bu paranın, Goodson'ın vasiyetinde bırakmayı arzuladığı servetin karşılığı olamıyordu. Hem zaten hiçbirini yaptığını da hatırlamıyordu. Peki o zaman... peki o zaman... *ne tür* bir

iyilik bir insanı böyle ölçsüzce minnettar bırakabilirdi? Ah, insanın ruhunu kurtarmak! Bu olmalıydı. Evet, şimdi hatırlıyordu, bir keresinde Goodson imana gelsin diye çabalamıştı, o kadar uğraşmıştı ki tam... üç ay boyunca, diyecekti ama sonra biraz daha düşününce bir aya indi, sonra bir haftaya, sonra bir güne, sonra bir hiçe. Evet, şimdi istemediği kadar net hatırlıyordu ki Goodson ona işine burnunu sokmamasını ve cehenneme kadar yolu olduğunu söylemişti – *onun* Hadleyburg'ün peşinden cennete gitmeye niyeti yoktu!

Yani bu çözüm kof çıkmıştı: Richards, Goodson'ın ruhunu kurtarmamıştı. Richards'ın hevesi kırıldı. Ama kısa bir süre sonra aklına yeni bir fikir geldi: Acaba Goodson'ın mülkünü mü kurtarmıştı? Hayır, bu da olmazdı; mülkü yoktu ki. Peki ya hayatını? Evet, işte buydu! Elbette. Bu nasıl da daha önce aklına gelmemişti! Bu sefer kuşkusuz doğru yoldaydı. Hayal gücü ânında harıl harıl çalışmaya başlamıştı bile.

Böylece iki uzun ve yorucu saat boyunca Goodson'ın hayatını kurtarmakla uğraştı. Çeşit çeşit zor ve tehlikeli biçimlerde kurtardı. Her seferinde hikâyede tatmin edici bir yere kadar ilerliyordu, sonra tam bunların gerçekten yaşandığına ikna olacakken farkına vardığı sıkıntılı bir ayrıntı yüzünden her şey imkânsızlaşıyordu. Misal boğulma örneğindeki gibi. Bu hikâyede bilincini yitirmiş Goodson'ın yanına yüzerek adamı kıyıya taşımıştı, o esnada büyük bir kalabalık onu izleyip alkışlamıştı; ama tam da hikâyeyi tamamlamışken, tam hatırlamaya başlamışken zihnine her şeyi geçersiz kılacak bir dolu ayrıntı üşüşmüştü: Bu olaydan kasabanın haberi olurdu, Mary'nin haberi olurdu, olay kendi hafızasına da kazınırdı, “ne kadar önemli bir hizmette bulunduğunu tam idrak etmeden” yaptığı belirsiz bir iyilik ihtimalinden ibaret kalmazdı. Ayrıca bu noktada zaten yüzemediğini hatırladı.

Ah, baştan beri göz ardı ettiği *bir şey* vardı: Bu, “belki de ne kadar önemli bir hizmette bulunduğunu tam idrak etmeden” yaptığı bir iyilik olmalıydı. Tabii ya, bu kolay bir arayıştı – şu diğerlerinden çok daha kolaydı. Gerçekten de kısa sürede aradığını buldu. Goodson yıllar yıllar önce Nancy Hewitt adında çok tatlı, güzel bir kızla evlenmek üzereydi ama nişan şu ya da bu sebepten bozulmuştu; kız ölmüştü, Goodson bekâr kalmıştı ve zaman geçtikçe insanoğlunu yürekten hor gören huysuz bir adama dönüşmüştü. Kızın ölümünden sonra kasaba kızın damarlarında bir gıdım zenci kanı aktığını öğrenmişti ya da öyle olduğunu sanmıştı. Richards bu ayrıntıların üstünde epey çalıştı, nihayetinde uzun yıllardır düşünülmeyişi için hafızasının derinliklerinde yitmiş şeyleri hatırlamaya başladığını sandı. Zenci kanını *kendisinin* keşfettiğini hayal meyal hatırlayabiliyordu, kasabayı durumdan o haberdar etmişti, kasabalılar bu bilgiye nereden ulaştıklarını Goodson’a söylemişlerdi, böylece Goodson’ı o kirli kızla evlenmekten kurtarmıştı, bu büyük iyiliği “ne kadar önemli bir hizmette bulunduğunu tam idrak etmeden”, hatta *ne yaptığını* idrak etmeden yapmıştı ama Goodson öneminin farkındaydı, nasıl kıl payı kurtarıldığının farkındaydı, böylece mezara giderken kurtarıcısına minnet duyuyor, ona bırakabilecek bir serveti olmasını diliyordu. Her şey çok açık, çok basitti artık ve üstünden geçtikçe olay daha da aydınlanıyor, daha da kesinleşiyordu; Richards sonunda halinden memnun ve mutlu mesut bir şekilde uykuya daldı, yaşananları dün gibi hatırlıyordu. Hatta Goodson’ın bir keresinde ona ne kadar minnet duyduğunu *söylediğini* bile hayal meyal hatırlıyor gibiydi. O sırada Mary kendisi için yeni bir eve altı bin dolar harcamış, papazına da bir çift terlik almış, sonra huzurla uykuya dalmıştı.

Aynı cumartesi akşamı postacı diğer önde gelen vatandaşların evlerine de birer mektup –toplam on dokuz

mektup- dağıtmıştı. Zarfların hiçbiri aynı değildi, adreslerin hepsi farklı elyazılarıyla yazılmıştı ama içlerindeki mektuplar tek bir ayrıntı dışında tıpatıp aynıydı. Her biri -elyazısı dahil- Richards'lara gelen mektubun kopyasıydı ve Stephenson tarafından yazılmıştı; ama Richards'ın adının geçtiği yerde, mektup alan herkesin kendi adı yazıyordu.

On sekiz önde gelen vatandaş gece boyunca kast kardeşleri Richards'ın aynı esnada yaptığını yaptı: Tüm enerjilerini, Barclay Goodson'a farkında olmadan yaptıkları takdire şayan iyiliğin ne olduğunu hatırlamaya harcadılar. Hiçbirinin işi kolay değildi, yine de başardılar.

Onlar bu güç işle uğraşa dursun, karıları geceyi parayı harcayarak geçiriyordu, ki bu son derece kolaydı. O tek gecede on dokuz kadın çuvaldaki kırk binin ortalama yedi binini harcadı - toplamda yüz otuz üç bin dolar harcandı.

Ertesi gün Jack Halliday'i bir sürpriz bekliyordu. Önde gelen on dokuz vatandaş ile eşlerinin yüzlerinin tekrar huzur dolu, kutsal bir mutluluk ifadesine büründüğünü fark etti. Sebebini bir türlü anlayamıyordu, ayrıca ne söylerse söylesin mutluluklarını bozamıyor ya da azaltamıyordu. Böylece hayatından memnun olmama sırası Halliday'e gelmişti. Mutluluklarını açıklamak için kendi kendine yaptığı tahminlerin hepsi biraz irdeleyince fos çıkıyordu. Bayan Wilcox'la karşılaşp yüzüne yapışmış coşku ifadesini görünce kendi kendine, "Kedisi doğum yapmış," dedi ve gidip aşçıya sordu: Hayır, kedi doğum yapmamıştı, kadının mutluluğunu aşçı da fark etmişti ama sebebini bilmiyordu. Halliday aynı coşkuyu "Binici" Billson'ın (kasabadaki lakabı) yüzünde de fark edince Billson'ın komşularından birinin bacağını kırdığına emin oldu; ama sorup soruşturunca öyle bir şey olmadığı anlaşıldı. Gregory Yates'in yüzündeki sessiz coşkunun tek bir anlamı olabi-

lirdi: Kaynanası ölmüştü – bu da yanlıştı. “Pinkerton da... Pinkerton... kurtaramayacağını sandığı on cent’i aldı.” Vesaire, vesaire. Bazı durumlarda tahminleri havada kalıyordu ama diğer durumlarda tamamen alakasız oldukları anlaşıyordu. Sonunda Halliday kendi kendine şöyle dedi: “Her halükârda belli ki Hadleyburg’de şimdilik havalara uçan on dokuz aile var; neler olduğunu bilmiyorum ama ilahî takdirin tatile çıktığı kesin.”

Komşu eyaletten bir mimar-müteahhit, bu ümit vaat etmeyen kasabada küçük bir dükkân açmıştı; tabelası bir haftadır asılı duruyordu. Henüz içeri tek bir müşteri bile girmemişti ve adamın cesareti kırılmıştı, geldiğine pişmandı. Ama birden işleri rast gitmeye başladı. Önce bir, sonra başka bir önde gelen vatandaşın karısı onunla özel olarak konuştu:

“Pazartesiden bir hafta sonra evime gel; ama bundan şimdilik kimseye bahsetme. Ev yaptırmayı düşünüyoruz.”

O gün on bir davet aldı. O gece kızına yazıp öğrenci sevgiliyle nişanını bozdu. Bundan çok daha iyilerini bulabileceğini söyledi.

Bankacı Pinkerton ile başka iki-üç varlıklı adam meclise girmeyi planladı; ama beklediler. Bu tipler dereyi görmeden paçayı sıvamazlar.

Wilson’lar harikulade bir buluşla çıkageldi: Şık bir kıyafet balosu. Kesin bir söz vermediler ama tüm tanıdıklarla gizlice konuşup fikri tarttıklarını söylediler; yapmaları gerektiğini düşünüyorlardı: “Yaparsak siz de davetlisiniz tabii.” İnsanlar şaşırılmıştı, birbirlerine, “Allah allah, fukara Wilson’lar çıldırmış, böyle bir şeyi karşılayamazlar ki,” diyorlardı. O on dokuzun içinden birkaç kadın kocalarına ayrıca şöyle dedi: “Bu iyi bir fikir; bırakalım onlar ucuz partilerini yapsınlar, sonra *biz* onunkinin pabucunu dama atacak bir balo düzenleriz.”

Günler birbirini izledi ve gelecekte yapılacak müsrifliklerin faturası kabardıkça kabardı, coştukça coştı, iyi-

ce saçma ve uçuk bir hal aldı. On dokuz ailenin on dokuzu da kırk bin doların tamamını ele geçmeden harcamakla kalmayacak ama parayı alana dek bir de borca girecekmiş gibi duruyordu. Bazı hoppa insanlar yapacakları harcamaları planlamakla kalmayıp gerçekten yaptı da – veresiyeyle. Araziler, ev kredileri, çiftlikler, spekülatif hisseler, kaliteli giysiler, atlar ve daha neler neler aldılar; kaparo ödüyor, geri kalanını on günde tamamlayacaklarına dair güvence veriyorlardı. O sırada insanlar yeniden karamsar düşüncülere kapıldılar ve Halliday o korkunç kaygı ifadesinin birçok yüze geri gelmeye başladığını fark etti. Yine şaşırılmıştı, ne olduğunu bir türlü anlayamıyordu. “Wilcox’ların yavru kedileri ölmedi çünkü hiç doğmamışlardı, kimse bacağını kırmadı, kaynana sayısında bir azalma yok, *hiçbir şey* olmadı – tam bir muamma.”

Kafası karışık bir adam daha vardı: Papaz Burgess. Günler boyunca gittiği her yerde insanlar ya peşinden geliyor ya da onu gözlüyor gibiydi; kendini ıssız bir yerde bulduğu anda on dokuzdan biri muhakkak ortaya çıkıyor, eline gizlice bir zarf tutuşturuyor, “Cuma akşamı valilik konağında açılmak üzere,” diye fısıldayıp bir kabahat işlemişçesine toz oluyordu. Çuvala bir talip çıkabileceğini düşünmüştü –gerçi Goodson öldüğünden düşük bir ihtimaldi bu– ama bu kadar çok insanın parada hak iddia edeceği hiç aklına gelmemişti. O mühim cuma günü nihayet geldiğinde kendini elinde on dokuz zarfla buldu.

III

Valilik konağı daha önce hiç bu kadar şık gözükmemişti. Dipteki sahnenin arkasına bayraklardan oluşan süslü bir perde, duvarlara ise belli aralıklarla bayrak zincirleri asılmıştı, balkonların önü bayraklarla kaplıydı, taşıyıcı sütunlar bayraklarla bezeliydi; hepsi de yabancıyı

etkilemek için yapılmıştı çünkü varlığı yoğun bir şekilde hissedilecekti, basın onun gözleri olacaktı. Salon tıklım tıklımdı. Var olan sabit dört yüz on iki koltuk da, koridorlara ayrıca eklenen altmış sekiz sandalye de, sahnenin basamakları da doluydu, birtakım seçkin yabancılar da sahneye oturtulmuştu; sahnenin önünü ve yanlarını kapatan U şeklindeki masalarda dört bir yandan gelen özel muhabirlerden oluşan kalabalık bir grup vardı. Valilik konağında o güne dek hiç bu kadar gösterişli bir toplaşma görülmemişti. Hiç de ucuz sayılmayacak tuvaletlere rastlanıyordu, bazı durumlarda da tuvaletleri giyen hanımefendiler böyle giysilere alışık değillermiş gibi duruyorlardı. En azından kasabalılar böyle durduklarını düşünüyordu ama bu izlenim, kasabalılar o hanımefendilerin daha önce böyle giysiler giymediklerini bilmelerinden kaynaklanıyor da olabilirdi.

Altın çuvalı, herkesin görebileceği şekilde sahnenin ön kısmındaki küçük bir masaya konmuştu. Herkes çuvalı müthiş bir ilgiyle, ağız sulandırıcı bir ilgiyle, arzu dolu ve acınası bir ilgiyle süzüyordu; on dokuz çiftten oluşan bir azınlık da onu şefkatle, sevgiyle ve sahiplenecek süzüyordu; bu azınlığın yarısını oluşturan erkekler ise seyircinin alkışlarıyla tebriklerini kabul etmek için birazdan kalkıp yapacakları kısa, duygusal, doğaçlama konuşmayı içlerinden tekrar ediyordu. Ara sıra bu erkeklerden biri yelek cebinden bir kâğıt parçası çıkarıp hafızasını tazelemek için yazanlara gizlice göz atıyordu.

Elbette bir sohbet uğultusu vardı, hep vardır; ama sonunda Papaz Burgess ayağa kalkıp elini çuvala koyduğunda salona öyle bir sessizlik çöktü ki papaz içini yiyen kurtları duyabiliyordu. Burgess çuvalın sıra dışı hikâyesini anlattı, sonra sevgi dolu sözlerle Hadleyburg'un eski, hak edilmiş, lekesiz dürüstlük namı ile kasabanın bu namıyla nasıl doğal olarak gurur duyduğundan bahsetti. Bu şöhre-

tin paha biçilemez değerde bir hazine olduğunu söyledi, kaderin cilvesi ki şimdi değeri katbekat artırmıştı zira yaşanan bu olayla kasabanın namı dünya âleme yayılmış, böylece Amerikan dünyasında tüm gözler buraya çevrilmişti ve Burgess umuyor, hatta inanıyordu ki Hadleyburg adı sonsuza dek maddi açıdan yozlaşmamakla eşanlamlı hale gelmişti. [Alkış.] “Peki bu soylu hazineyi kim koruyacak, bir bütün olarak toplum mu? Hayır! Bunun sorumluluğu topluma değil, bireylere düşüyor. Bugünden itibaren her biriniz kendi içinizde onun özel koruyucusu olacaksınız ve başına bir şey gelmemesi için bizzat sorumluluk alacaksınız. Sizler –her biriniz– bu büyük görevi kabul ediyor musunuz? [Gürültülü onaylar.] O zaman her şey yolunda demektir. Bunu çocuklarınıza ve çocuklarınızın çocuklarına aktarın. Saflığınızı bugün kimse yadsıyamaz – hep böyle kaldığına emin olun. Bugün toplumunuzda tek bir kişiyi bile kendine ait olmayan bir kuruşu almaya kandıramazlar – bu erdeminizi koruduğunuzda emin olun. [“Olacağz! Olacağz!”] Burası kendimizi başka topluluklarla mukayese etmenin yeri değil; bazıları bize karşı kaba davrandı ama onlar kendi yoluna gidiyor, biz kendi yolumuza; bu da bize yetmeli. [Alkış.] Söyleyeceklerim bu kadar. Elimin altında duran dostlarım, bir yabancının tüm bu özelliklerimizi zarafetle takdir edişinin sembolü; onun sayesinde bundan sonra dünya ne olduğumuzu hep bilecek. Onu tanımıyoruz ama sizler adına ona duyduğunuz minneti dile getirmek istiyorum ve bana katıldığınızı göstermek için sesinizi yükseltmenizi rica ediyorum.”

Salon tek vücut halinde ayağa kalktı ve duyduğu minnetin coşkusuyla yeri göğü uzun uzun inletti. Sonra herkes yerine geçti ve Bay Burgess cebinden bir zarf çıkardı. Salon zarfı açıp içinden bir kâğıt parçası çıkarmasını nefesini tutarak izledi. Burgess yazanları –tane tane

ve vurgulu bir şekilde- okurken seyirciler bu sihirli belgeyi kendilerinden geçmişçesine dikkatle dinliyordu; belgedeki her kelime bir külçe altın değerindeydi:

"Biçare yabancıya söylediğim söz şuydu: Sen hiç de çok kötü bir adam değilsin: Git kendine çekidüzen ver." Burgess sonra devam etti:

"Burada alıntılanan sözün çuvaldakiyle aynı olup olmadığına birazdan göreceğiz; eğer aynı çıkarsa -ki çıkacaktır- bu altın çuvalı, kasabamıza ülke çapında şöhret kazandıran o eşsiz erdemin ulusal sembolüne dönüşecek bir yurttaşımıza ait demektir: Bay Billson'a!"

Salon bir alkış tufanı koparmaya hazırlanmıştı ama şimdi adeta felç olmuş gibi donakalmıştı; bir anlığına derin bir sessizlik oldu, sonra ortalığı fısıltı halinde homurdanmalar sardı; şu minvaldelerdi: *"Billson mı! Ay, yapma ama, buna kim inanır! Billson ve bir yabancıya -ya da herhangi birine- yirmi dolar vermek! Sen onu benim külahıma anlat!"* O esnada yeni bir sürpriz gelişmeyle salonun sesi kesildi; zira konağın bir köşesinde Deacon Billson başını tevazuyla eğmiş halde ayağa kalkarken başka bir tarafta Avukat Wilson'ın da aynısını yaptığı fark edilmişti. Şaşkınlık dolu bir sessizlik oldu.

Herkesin kafası karışmıştı; on dokuz çift ise hem şaşırılmıştı hem de duruma içerlemişti.

Billson ile Wilson dönüp birbirlerine baktılar. Billson iğneleyici bir edayla sordu:

"Siz neden ayağa kalktınız Bay Wilson?"

"Hakkım da ondan. Belki siz neden ayağa kalktığınızı açıklama nezaketini gösterirsiniz."

"Memnuniyetle. Çünkü o kâğıdı ben yazdım."

"Arsızca bir yalan bu! O kâğıdı ben yazdım."

Donakalma sırası Burgess'ındı. Öylece durup önce bir adama, sonra diğerine bön bön baktı; ne yapacağını şaşırılmış görünüyordu. Tüm salon afallamıştı. Sonra Avukat Wilson konuştu ve şöyle dedi:

“Başkandan kâğıtta yazan adı okumasını talep ediyorum.”

Bu başkanı kendine getirdi, yazan adı okudu:

“John Wharton *Billson*.”

“Gördünüz mü!” diye bağırdı Billson. “Şimdi kendinizi nasıl savunacaksınız bakalım. Çevirmeye çalıştığınız dümenle ilgili benden ve bu salonda hakaret ettiğiniz insanlardan nasıl özür dileyeceksiniz?”

“Özür dilememe falan gerek yok beyefendi, dahası, sizi notumu Bay Burgess’tan çalıp kendi imzanızın olduğu başka bir notla değiştirmekle resmen suçluyorum. Sınama cümlesini başka hiçbir şekilde öğrenmiş olamazsınız, berhayat olup bu gizli kelimeleri bilen bir tek ben varım.”

Tartışma devam ederse bir skandala dönüşmesi kaçınılmazdı; insanlar stenografların harıl harıl yazdığını kaygıyla gördü, birçok insan, “Başkan, başkan! Düzeni sağla! Düzeni sağla!” diye feryat ediyordu. Burgess tokmağını vurup konuştu:

“Kendimizi kaybetmeyelim lütfen. Belli ki bir yerlerde bir karışıklık olmuş ama eminim ki bu sadece bir karışıklık. Eğer Bay Wilson bana bir zarf verdiyse –şimdi verdiğini hatırladım– hâlâ bendedir.”

Cebinden bir zarf çıkardı, açtı, yazanlara göz attı, sonra şaşkın ve kaygılı bir ifadeyle birkaç dakika boyuncası sessizce durdu. Ardından boş, ezbere bir hareketle elini sallayıp bir şeyler söylemeye çalıştı ama nihayet ümitsizliğe kapılarak pes etti. Birkaç kişi seslendi:

“Okusana! Oku! Ne diyor?”

Burgess böylece sersemlemiş halde, bir uyurgezer edasıyla okumaya başladı:

“*Bedbaht yabancıya söylediğim söz şuydu: Sen hiç de kötü bir adam değilsin. [Tüm salon hayretler içinde Burgess’a bakakaldı.] Git kendine çekidüzen ver.*” [Mırl-

danmalar: "İnanılmaz! Bu ne demek olabilir?"] "Bunu," dedi başkan, "Thurlow G. Wilson imzalamış."

"Ben demiştim!" diye feryat etti Wilson. "Bence bu konu burada kapanır! Notumun yürütüldüğünü çok iyi biliyordum."

"Yürütülmüş mü!" diye cevabı yapıştırdı Billson. "Şunu bilin ki ne siz ne de sizin gibiler beni..."

Başkan. "Sessizlik beyler, sessizlik! İkiniz de yerinize oturun lütfen."

Adamlar denileni yaptı, öfkeyle başlarını sallayıp homurdanıyorlardı. Salondakilerin iyice kafası karışmıştı, bu tuhaf gelişmeyi nasıl yorumlayacaklarını bilemiyorlardı. O sırada Thompson ayağa kalktı. Thompson şapkacıydı. On Dokuzlar'dan biri olmak isterdi ama kismet değildi – şapka stoku bu konum için yetersiz kalıyordu. Şöyle dedi:

"Sayın başkan, bir fikir öne sürmeme müsaade ederseniz, acaba beyefendilerin ikisi de doğruyu söylüyor olabilir mi? Demek istediğim efendim, her ikisi de yabancıya tamı tamına aynı sözü söylemiş olabilir mi? Bana öyle geliyor ki..."

Sepici ayağa kalkıp şapkacının lafını kesti. Sepici huysuz bir adamdı; On Dokuzlar'dan biri olmayı hak ettiğine inanıyordu ama bir türlü kabul görmüyordu. Bu yüzden bazen aksi tavırlar sergiler, aksi sözler sarf ederdi. Dedi ki:

"Yo, mesele söz değil! *Bunu* yapmış olabilirler belki –yüz yılda taş çatlasa iki kere karşılaşılacak bir olay– ama diğerini yapmış olamazlar. Ona *ikisi de* yirmi dolar vermedi!"

[*Alkış tufanı.*]

Billson. "Ben verdim!"

Wilson. "Ben verdim!"

Sonra iki adam da birbirini hırsızlıkla suçladı.

Başkan. "Sessizlik! Oturun lütfen, her ikiniz de. Notların ikisini de bir an bile yanımdan ayırmadım."

Bir Ses. "Güzel – *bu konu da* böyle kapandı!"

Sepici. "Sayın başkan, artık bir şey çok açık: Bu adamlardan biri diğerinin yatağının altına saklanıp konuşmalarını dinlemiş, aile sırlarını çalmış. Eğer haddimi aşmayacaksam bunun her ikisinden de beklenebileceğini söylemek isterim. [*Başkan.* "Düzeni bozmayın! Düzeni bozmayın!"] Lafımı geri alıyorum efendim, sadece şunu önermek isterim ki *şayet* biri, diğerinin sınav cümlesini karısına söylediğini duyduysa o kişiyi şimdi yakalayabiliriz."

Bir Ses. "Nasıl?"

Sepici. "Çok kolay. İkili sözü tam da aynı kelimelerle ifade etmemişler. İki kâğıdın okunmasının arasından uzun bir zaman ve heyecan verici bir tartışma geçmiş olmasa bunu siz de fark ederdiniz."

Bir Ses. "Farkı söyle."

Sepici. "Billson'ın notunda *çok* ifadesi var, diğerinde yok."

Birçok Ses. "Doğru, adam haklı!"

Sepici. "Bu yüzden, eğer başkan çuvaldaki sınama sözünü incelerse bu iki sahtekârdan... [*Başkan.* "Düzeni bozmayın!"] bu iki maceraperestten... [*Başkan.* "Düzeni bozmayın! Düzeni bozmayın!"] bu iki beyefendiden... [*gülüşmeler ve alkışlar*] hangisinin bu kasabada yetişmiş ilk yalancı boşboğaz olma şerefine erişeceğini görürüz – o ki kasabanın namusuna leke sürdü ve burada bir daha barınamayacak!" [*Coşkulu alkışlar.*]

Birçok Ses. "Açılsın! Çuval açılsın!"

Bay Burgess çuvalı yırttı, elini içine soktu ve bir zarf çıkardı. Zarfın içinde iki tane katlı not vardı. Konuştu:

"Bunların birinde, 'Varsa başkana iletilen tüm yazılı iletiler okunana kadar açılmayacak,' yazıyor. Diğerinde, 'Sınav,' diyor. Müsaadenizle. Şöyle yazıyor, işte:

'Bağışçımın bana söylediği sözün ilk yarısının harfiyen tekrarlanmasında lüzum görmüyorum çünkü özellikle çarpıcı sayılmazdı ve unutulma ihtimali var; ama son on üç kelimesi oldukça çarpıcı ve bence akılda kalıcıydı; *bunlar* doğru tekrarlanmadıysa çuvala aday kişi sahtekâr demektir. Bağışçım söze nadiren tavsiye verdiğini ama verdiği tüm tavsiyelerin çok değerli olma niteliği taşıdığını belirterek başladı. Sonra şöyle devam etti ve bu sözleri hafızamdan asla silinmedi: *Sen kötü bir adam sayılmazsın...*'"

Elli Ses. "Konu kapanmıştır – para Wilson'ın! Wilson! Wilson! Konuşma isteriz! Konuşma isteriz!"

İnsanlar yerlerinden fırlayıp Wilson'ın çevresini sardılar, elini sıkıyor, onu coşkuyla tebrik ediyorlardı; o sırada başkan tokmağını vurup bağıırıyordu:

"Düzeni bozmayın beyler! Sessizlik! Sessizlik! İzin verin okumayı bitireyim." Sessizlik yeniden sağlandıktan sonra okumaya devam etti:

"*Git kendine çekidüzen ver, yoksa inan bana bir gün günahların yüzünden ölüp ya cehenneme düşeceksin ya da Hadleyburg'e: AMAN DİKKAT ET DE HADLEYBURG'E DÜŞME.*"

Bunu müthiş bir sessizlik izledi. İnsanların suratlarını önce öfke dolu, karanlık bir bulut kaplamaya başladı, bir duraksamadan sonra bulut yok oldu ve yerini neşeli bir ifade almaya çalıştı, bu öyle zorlayıcı bir ifadeydi ki onu ancak müthiş bir çabayla bastırabiliyorlardı; muhabirler, Brixton'lılar ve diğer yabancılar başlarını eğip yüzlerini ellerine sakladı, kendilerini büyük bir güç ve kahramanca bir nezaketle tutuyorlardı. Tam bu en olmadık anda sessizliği bir kişinin kükremesi böldü – Jack Halliday'in kükremesi:

"İşte nitelikli tavsiye diye *buna* denir!"

Sonra yabancı mabancı demeden herkes kendini koyuverdi. Bay Burgess bile ciddiyetini koruyamamıştı, o

zaman seyirciler kendilerini tüm kısıtlamalardan resmî olarak kurtulmuş sayıp bu ayrıcalığı sonuna dek kullandılar. Uzun uzun, dolu dolu gülündü, içtenlikle ve katıla katıla gülündü ama kahkahalar bir noktada dindi, Bay Burgess'in konuşmaya devam etmeye çalışmasına ve insanların gözlerini kısmen silmesine yetecek kadar; sonra tekrar bir kahkaha tufanı koptu, sonra tekrar; en sonunda Burgess bu ciddi sözleri sarf edebildi:

"Gerçeği saklamaya çalışmak nafîle – önemi azımsanamayacak bir mevzuyla karşı karşıyayız. Burada kasabanızın şerefi söz konusu, kasabanın adı lekeleniyor. Bay Wilson ile Bay Billson'ın iletlediği sınaama sözlerinin arasındaki tek kelimelik fark kendi içinde çok ciddi bir konuydu zira bu, beyefendilerden birinin hırsızlık yaptığıının göstergesiydi..."

İki adam kendini bırakmış, dağılmış, süklüm püklüm halde oturuyordu ama bu sözler üzerine ikisi de birden canlanıp kalkmaya yeltendi...

"Yerinize oturun!" dedi başkan sertçe; söz dinlediler. "Dediğim gibi bu kendi içinde yeterince ciddi bir konuydu. Öyleydi – ama sadece ikisinden biri için. Ama şimdi mevzu daha da ağır bir hal almış durumda çünkü artık *ikisinin de* şerefi ciddi bir tehdit altında. Hatta daha da ileri gidip kaçınılmaz bir tehdit altında diyebilirim. Kilit on üç kelimeyi *ikisi de* atladı." Duraksadı. Birkaç saniye boyunca salona hâkim olan sessizliğin artmasını ve çarpıcı etkisinin derinleşmesini bekledi, sonra ekledi: "Bunun tek bir açıklaması olabilir gibi gözüküyor. Beyefendilere soruyorum: Aranızda bir *itilaf*, bir *anlaşma* mı vardı?"

Salondan fısıltılar yükseldi, "İkisini de köşeye kısırdı," anlamındaydı.

Billson olağanüstü durumlara alışık değildi, çaresizce yığılıp kalmıştı. Ama Wilson avukattı.

“Lütfen bu fevkalade acı olayı açıklamama müsaade edin. Bunları söyleyecek olmak beni çok üzüyor çünkü Bay Billson kaçınılmaz bir şekilde incinecek; onu bugüne dek hep sevip saydım, asla yoldan çıkmayacağına –sizler gibi– yürekten inanırdım. Ama kendi şerefimi korumak adına konuşmak, gerçekleri açıklamak zorundayım. Utanarak itiraf ediyorum ki –ve şimdi bu yüzden sizden af diliyorum– batağa saplanmış yabancıya sınama sözündeki tüm kelimeleri sarf ettim, o aşağılayıcı on üç kelime de dahil. [Heyecan.] Gazetedeki yazı yayımlandığında sözleri hatırladım ve altın çuvalına talip olmaya karar verdim çünkü o gerçekten de hakkımdı. Şimdi sizden şunu düşünmenizi, iyice tartmanızı rica ediyorum: Yabancıнын bana duyduğu minnetin haddi hesabı yoktu, bunu dile getirmeye kelimelerin yetmediğini ve elinde olsa yaptıklarımın karşılığını bin katıyla ödeyeceğini kendi söylemişti. O zaman şimdi size şunu sormak istiyorum: Bekleyebilir miydim... inanabilir miydim... akla hayale getirebilir miydim böyle hissedenden birinin o son derece lüzumsuz on üç kelimeyi sınavına eklemek gibi nankörce bir harekette bulunacağını? Bana tuzak kuracağını? Kasabamı karaladığımı bir devlet konağında toplanmış yurttaşlarımin karşısında ifşa edeceğini? Absürd bir düşünceydi bu, imkânsızdı. Sınavı sadece sözümün başındaki nazik ifadeyi içerecekti. Buna hiç şüphem yoktu. Yerimde olsanız siz de böyle düşünürdünüz. Yardım eli uzattığınız, hiçbir kötülük yapmadığınız birinden böyle alçakça bir ihanet beklemezsiniz. Bu yüzden kendime güvenerek, dostuma güvenerek o kâğıda giriş sözlerimi yazdım –‘Git kendine çekidüzen ver’le bitirdim– ve altına imzamı attım. Tam kâğıdı zarfa koymak üzereyken ofiste arka odaya çağırıldım ve üstüne hiç düşünmeden kâğıdı açık bir şekilde masamda bıraktım.” Durdu, başını yavaşça Billson’a çevirdi, bir an bekledi, sonra ekledi: “Şuna dikkatinizi çek-

mek isterim: Kısa bir süre sonra döndüğümde Bay Billson sokak kapımdan çıkmaktaydı.” [*Heyecan.*]

Billson aynı anda ayağa fırlamış bağıırıyordu:

“Yalan! Külliye yalan!”

Başkan. “Oturun beyefendi! Konuşma sırası Bay Wilson'da.”

Billson'ın arkadaşları onu çeğiştirip oturttu ve susmasını sağladı, Wilson devam etti:

“Gerçekler bunlar. Notum masada bıraktığımdan başka bir yerde duruyordu. Bunu fark ettim ama üstünde durmadım, cereyanla uçtu sandım. Bay Billson'ın başkasının yazısını okuyacağı bir an bile aklıma gelmedi; saygın bir adamdı, böyle alçalmazdı. Açıklamama müsaade ederseniz, bence fazladan eklediği ‘çok’ böylece açıklanıyor; sebebi yazıyı yanlış hatırlaması. Hayatta sınama sözünün ayrıntılarını *onurlu* bir yolla verebilecek tek adam bendim. Diyeceklerim bu kadar.”

Belagat sanatının numaralarıyla aldatmacalarına aşina olmayan seyircilerin zihinsel aygıtlarını dalgalandırma, inançlarını sarsma ve duygularını altüst etmede ikna edici bir konuşma kadar başarılı bir şey yoktur. Wilson muzaffer olmuştu, yerine oturdu. Odadakiler onu alkışlarla destekledi, arkadaşları yanına koşup elini sıkı, onu tebrik etti; Billson bağıışlarla susturuldu, lafı ağzına tıkkıldı. Başkan tokmağını vurdukça vurdu, sürekli bağıırdı:

“Ama rica ederim işimize bakalım beyler, işimize bakalım!”

Sonunda gürültü kayda değeri derece dinince şapkacı konuştu:

“Ama parayı teslim etmekten başka bakılacak ne işimiz kaldı ki efendim?”

Sesler. “Evet! Evet! Öne çık Wilson!”

Şapkacı. “Bay Wilson'ı üç kere alkışlamayı öneriyorum, sembolü olduğu özel erdemin...”

Şapkacı sözünü bitiremeden alkışlar koptu, tam ortasında –aynı zamanda tokmak gürültüsünün ortasında– birkaç coşkulu kişi Wilson’ı iri bir arkadaşın omuzlarına oturtup zafer sevinciyle sahneye taşımaya hazırlandı. O sırada başkanın sesi gürültüyü bastırdı:

“Sessizlik! Herkes yerine! Okunması gereken bir belge daha olduğunu unutuyorsunuz.” Odaya sessizlik hâkim olunca belgeyi aldı, tam okumak üzereydi ki geri koydu ve, “Unutmuşum, bunu bana gelen tüm yazılı iletiler okunduktan sonra açacağım,” dedi. Cebinden bir zarf çıkardı, açıp içindeki kâğıda göz attı... afallamış göründü... kâğıdı kendinden uzaklaştırıp süzdü... kâğıda bakakaldı.

Yirmi-otuz kişi feryat etti:

“Ne yazıyor? Okusana! Oku!”

Burgess okudu; tane tane ve hayret dolu bir tonla:

“Yabancıya söylediğim söz... [Sesler. “Nasıl yani! Neler oluyor?"] şuydu: Sen hiç de kötü bir adam değilsin. [Sesler. “Yüce Tanrım!"] Git kendine çekidüzen ver.’ [Ses. “Hadi be oradan!"] İmza, bankacı Bay Pinkerton.”

Kalabalığın salıverdiği coşkulu curcuna şimdi ağırbaşlı insanları ağlatacak denli uçuk bir hal almıştı. Meselelerin vız gelip tırıs gittiği kişiler gözlerinden yaşlar gelene dek güldü; kakhaha nöbetine tutulmuş muhabirler hayatta deşifre edilemeyecek, biçimsiz yazılar yazdı; uyuyan bir köpek korkuyla uyanıp hengâmenin ortasında delice havlamaya başladı. Velvelenin ortasında çeşit çeşit bağrışlar duyuluyordu: “Zengin oluyoruz, artık *iki tane* yozlaştırılmazlık sembolümüz var – Billson hariç!” “*Üç tane*! Binici’yi de say, fazladan zarar gelmez!” “Pekâlâ, Billson da dahil!” “Yazık, zavallı Wilson, *iki ayrı* hırsıza kurban gitti!”

Güçlü Bir Ses. “Sessizlik! Başkan cebinden başka bir şey daha çıkardı.”

Sesler. “Yaşasın! Yeni bir mektup mu? Okusana! Oku! Oku!”

Başkan [okuyarak]. “‘Yabancıya söylediğim,’ vesaire: ‘Sen hiç de kötü bir adam değilsin: Git,’ vesaire. İmza, Gregory Yates.”

Bir Sürü Ses. “Dört sembol!” “Çok yaşa Yates!” “Cebine yine bak!”

Salon şimdi neşeyle yıkılıyordu, herkes eğlencenin sonuna kadar tadını çıkarmaya kararlıydı. On Dokuzlar’dan birkaçı beti benzi atmış bir halde sıkıntıyla ayağa kalkıp koridorlarda ilerlemeye başladı ama bir sürü insan bağırdı:

“Kapılar, kapılar – kapıları tutun, Yozlaştıramayanlar’dan kimse buradan çıkamaz! Herkes yerine!”

Emir uygulandı.

“Yine cebine bak! Oku! Oku!”

Başkan elini bir kez daha cebine attı ve dudaklarından yine o tanıdık kelimeler dökülmeye başladı: “‘Sen hiç de kötü bir adam...

“İmzaya bak! İmzaya! İmza kimin?”

“L. Ingoldsby Sargent’ın.”

“Beş kişi oldu! Semboller arttıkça artıyor! Devam et, devam et!”

“‘Sen hiç de kötü bir...’”

“İmza! İmza!”

“Nicholas Whitworth.”

“Yaşasın! Yaşasın! Günün sembolleri artsın!”

Biri bir ritim tutturdu ve bu kafiye (“günün” kelimesini atarak) tatlı “Mikado” şarkısının “Bir adam korktuğunda, güzel kız...” bölümünün ezgisiyle söylemeye başladı; seyirciler de neşeyle şarkıya katıldı, sonra tam yeri geldiğinde biri başka bir dize ekledi:

“Sakın unutayım demeyin...”

Salondakiler dizeyi avazları çıktığıınca bağırarak söylediler. Hemen üçüncü dize geldi:

“Hadleyburg’lüler asla yozlaştırılmaz...”

Salondakiler bunu da avazları çıktığıınca bağırarak söylediler. Melodi sona ererken Jack Halliday’in sesi net ve güçlü bir şekilde yükselerek son dizeyi tamamladı:

“O yüzden sembollerini baştacı edin!”

Bu da fevkalade bir şevkle söylendi. Sonra mutlu salon şarkıya baştan başlayıp dört dizeyi müthiş bir tempo ve enerjiyle iki kere tekrarladı, sonunu ortalığı inleyen uzun bir alkışla ve “Yozlaştırılmayan Hadleyburg ve bu akşam nitelikli damgasını kazanmayı hak eden tüm semboller” kükremesiyle getirdi.

Sonra salonun dört bir yanından yine başkana bağırma-ya başladılar:

“Devam et! Devam et! Oku! Biraz daha oku! Elindeki her şeyi oku!”

“Evet, evet, hadi devam et! Ebedî bir şan kazanıyoruz!”

Şimdi on iki adam kalkıp itiraz etmeye başladı. Bu maskaralığın kendini bilmez bir soytarının başının altından çıktığını ve tüm cemaate karşı bir hakaret olduğunu söylediler. Kuşkusuz bu imzaların hepsi sahteydi...

“Oturun! Oturun! Susun! İtiraf ediyorsunuz. Mektuplarda sizin *de* adlarınızı bulacağız.”

“Sayın başkan, bu mektuplardan kaç tane var?”

Başkan saydı.

“Önceden açılanlarla birlikte toplam on dokuz tane.”

Alaycı bir alkış koptu.

“Belki sır hepsinde de vardır. Hepsini açıp benzer tür notların altında kimlerin imzası olduğunu teker teker okumanızı öneriyorum; bir de notun ilk altı kelimesini okumanızı.”

“Bu öneriyi destekliyorum!”

Öneri oylamaya sunulup geçti – büyük bir curcunayla. Sonra zavallı yaşlı Richards ayağa kalktı, karısı da kalkıp yanında durdu. Karısı kimse ağladığını görmesin diye başını öne eğmişti. Richards ona kolunu uzattı ve karısını bu şekilde destekleyerek titrek bir sesle konuşmaya başladı:

“Dostlarım, bizleri –Mary ile beni– evel eski tanıyorsunuz, yanılmıyorsam bizi seviyor ve sayıyorsunuz...”

Başkan sözünü kesti:

“Müsaadenizle. Bu çok doğru, söyledikleriniz doğru Bay Richards: Bu kasaba sizleri *tanıyor*, sizleri *seviyor*, sizleri *sayıyor*, dahası sizlerle gurur duyuyor ve sizi *can-dan* seviyor...”

Halliday’in sesi yükseldi:

“Bu da nitelikli gerçek! Başkan haklıysa salondakiler seslerini çıkarıp duyursunlar. Ayağa kalkın! Hadi o zaman: Hop! Hop! Hop! Hep birlikte!”

Salon topluca ayağa kalkıp heyecanla yaşlı çiftle döndü, havayı ellerinde salladıkları mendillerden oluşan bir kar fırtınasıyla doldurdu ve içten gelen sıcak duygularla çifti alkışladı.

Sonra başkan devam etti:

“Diyeceğim şuydu: Sizin iyi yürekli bir adam olduğunuzu biliyoruz Bay Richards ama bu, suçlulara hayırseverlik yapma ânı değil. [“Doğru! Doğru!” bağışları.] Merhamet göstermek istediğiniz yüzünüzden okunuyor ama bu adamlar adına af dilemenize müsaade edemem...”

“Ama ben...”

“Lütfen yerinize geçin Bay Richards. Geri kalan notları incelememiz gerekiyor; aksi takdirde şimdiye kadar ifşa olan adamlara haksızlık etmiş oluruz. Bu iş biter bitmez –söz veriyorum– konuşma sırası size gelecek.”

Birçok Ses. “Doğru! Başkan haklı – notların okunması şimdi bölünmemeli! Devam et! Adlar! Adlar! Oynamayla anlaştığımız şekilde oku!”

Yaşlı çift istemeye istemeye yerlerine oturdu, kocası karısının kulağına, “Beklemek zorunda olmak acı verici derecede güç, sadece *kendi adımıza* yalvarmak istediğimiz anlaşıldığında duyacağımız utanç katbekat artacak,” diye fısıldadı.

Adların okunmasıyla salonda yine hemen bir cümbüş başladı.

“Sen hiç de kötü bir adam...’ İmza, Robert J. Titmarsh.”

“Sen hiç de kötü bir adam...’ İmza, Eliphalet Weeks.”

“Sen hiç de kötü bir adam...’ İmza, Oscar B. Wilder.”

Bu noktada salondakiler altı kelimeyi başkana bırakmamaya karar verdiler. Başkanın canına minneti. Artık her notu sırayla yukarı tutup bekliyordu. Salondakiler altı kelimeyi yekpare, ölçülü, ahenkli, tok bir sesle (bilindik bir ilahiye cüretkârca yakınlık gösteren bir melodiy-le) okuyordu: “Sen hiç deee kötü bir adaaam değilsin.” Sonra başkan, “İmza, Archibald Wilcox,” diyordu. İşte böyle böyle adlar peşi sıra okundu ve sefil haldeki On Dokuzlar hariç herkes giderek daha büyük bir coşkuyla daha çok eğlendi. Ara sıra özellikle parlak bir isim okunduğunda salon başkanı bekletiyor ve sınama sözünü baştan sona, “Ya cehenneme düşeceksin ya da Hadleyburg’e: Aman dikkat et de Hadleyburg’e düşmeeee!” kısmına kadar okuyor, özel durumlarda da haşmetli, acılı, ihtişamlı bir, “Âaamiiin!” ekliyordu.

Liste giderek kısaldı, kısaldı, kısaldı; zavallı yaşlı Richards çetele tutmaya çalışıyor, kendininkine benzer bir ad telaffuz edildiğinde irkiliyor ve Mary'yle kalkıp af dilemeyi bitireceği utanç verici sıranın gelmesini acınası bir halde, gerginlik içinde bekliyordu; şu şekilde konuşmayı planlamaktaydı: "... çünkü şimdiye kadar yanlış hiçbir şey yapmadık, kınanmadan mütevazı bir yaşam sürdük. Ama biz fukarayız, yaşıyoruz, bize yardımcı olacak çocuk da yok; çok kötü ayartıldık ve yanlış yola düştük. Daha önce ayağa kalktığım da amacım itirafta bulunup adımın herkesin içinde okunmaması için yalvarmaktı çünkü bunu kaldıramayacağımızı hissediyorduk; ama buna engel olundu. Adıldı bu tabii, bizim de diğerleri gibi acı çekmemiz gerekiyordu. Zor günler geçiriyoruz. Hayatımızda ilk defa adımızın birilerinin dudaklarından lekeli bir biçimde sarf edildiğini duyuyoruz. İnsaf edin: İyi günlerimizin adına utancımızı yüzümüze yüreğinizin elverdiğince az vurun." Hayalinin bu noktasında Mary daldığını fark edip onu dürtükledi. Salon ilahisini okuyordu: "Sen hiç deee kötü..." vesaire.

"Hazır ol," diye fısıldadı Mary. "Sırada senin adın var; on sekiz tane okudu."

İlahi bitti.

Salonun dört bir yanı, "Sıradaki! Sıradaki! Sıradaki!" diye inledi.

Burgess elini cebine attı. Yaşlı çift titreye titreye ayağa kalkmaya başladı. Burgess bir an cebini karıştırdı, sonra konuştu:

"Galiba hepsini okumuşum."

Sevinç ve şaşkınlıktan dizlerinin bağı çözülen çift sandalyelerine geri çöktü, Mary fısıldadı:

"Ah, yüce Tanrım, kurtulduk! Bizimkini kaybetmiş – bunu yüz altın çuvalına değişmem!"

Salon “Mikado” parodisini patlattı ve giderek artan bir şevkle üç kere tekrarladı; üçüncü sefer kapanış dizesine gelindiğinde,

“O yüzden sembollerini baştacı edin!”

herkes ayağa kalkmıştı, şarkıyı alkışlar ve “Hadleyburg’un saflığı ve bu saflığın on sekiz ölümsüz temsilcisi” kükremesiyle bitirmişti.

Sonra eyerci Wingate ayağa kalkıp “kasabadaki en temiz adam, o parayı çalmaya kalkışmayan tek önemli vatandaşı, Edward Richards’ın” alkışlanmasını önerdi.

Richards insanı duygulandıracak denli derinden bir coşkuyla alkışlandı; biri onun artık kutsal sayılan Hadleyburg geleneğinin yegâne koruyucusu ve sembolü seçilmesini önerdi; alaycı dünyanın karşısında dimdik durma gücü ve hakkı olacaktı.

Bu öneri coşkulu tezahüratlarla kabul edildi, sonra tekrar “Mikado”yu söyleyip şöyle bitirdiler:

“O yüzden geri kalan *tek* sembolünü baştacı edin!”

Bir duraksama oldu, ardından:

Bir Ses. “Peki o zaman şimdi çuvalı kim alacak?”

Sepici (kin dolu bir iğnelemeyle). “Çok basit. Paranın yozlaştırılmayan on sekiz kişi arasında bölüştürülmesi lazım. Hepsi de yabancıya kişi başı yirmi dolar vermiş –ve o sözü söylemiş– alayın yabancıнын önünden geçmesi yirmi iki dakika almıştır. Yabancıya destek olmuşlar – toplam katkıları üç yüz altmış dolar. Tek istedikleri verdikleri borcu –faiziyle– geri almak, toplam kırk bin dolar.”

Birçok Ses [alayla]. “İşte bu! Paylaştırılsın! Paylaştırılsın! Fakir fukaraya acıyın, onları daha fazla bekletmeyin!”

Başkan. “Sessizlik! Şimdi sizlere yabancıнын son belgesini okuyacağım. Şöyle diyor: ‘Şayet kimse öne çık-

mazsa [*büyük bir koro halinde inlemeler*] çuvalı açıp parayı kasabanın önde gelen vatandaşları arasında bölüş-türmenizi istiyorum; onlar parayı uhdelere alıp [*"Ay! Ay! Ay!" bağırışları*] toplumunuzun yozlaştırılmaz dürüstlüğe dair onurlu namını [*daha fazla bağırışlar*] yaymak ve korumak adına nasıl uygun buluyorlarsa o şekilde kullansınlar; böylece onların da adları ve çabalarıyla bu şöhret yeni diyarlara iyice yayılacak.' [*Şevkle patlatılan alaycı alkış.*] Bu kadar gibi. Yo hayır, bir de hamış var:

'HAMİŞ: HADLEYBURG'LÜ VATANDAŞLARA: Sınama sözü yoktur – kimse böyle bir söz söylemedi. [*Büyük heyecan.*] Ne muhtaç bir yabancı vardı ne yirmi dolarlık bir yardım ne para yardımıyla gelen bir kutsama ve övgü sözü – bunların hepsi uydurma. [*Hayret ve neşe dolu genel bir uğultu ve mırıltı.*] İzninizle hikâyemi anlatacağım, zaten çok kısa. Belli bir dönemde yolum kasabanıza düştü ve hiç hak etmediğim bir şekilde rencide edildim. Yerimde başka kim olsa aranızdan birkaç kişiyi öldürüp ödeştik, derdi; ama benim nazarımda bu alelade ve yetersiz bir intikamdan ibaret kalırdı zira ölümler acı çekmez. Hem zaten hepinizi öldüremezdim; öldürebilseydim bile mizacımdan dolayı bu beni tatmin etmezdi. Ben kasabadaki her bir erkeği ve her bir kadını yaralamak istiyordum; üstelik bedenlerini ya da mülklerini değil kibirlerini – zayıf ve budala insanların en savunmasız olduğu noktayı. Böylece kılık değiştirip döndüm ve sizleri inceledim. Kolay lokmaydınız. Eski, yüce bir dürüstlük namınız vardı ve bununla doğal olarak gurur duyuyordunuz; bu en kıymetli hazineniz, gözbebeğinizdi. Kendinizi ve çocuklarınızı yoldan çıkarıcı şeylerden uzak tuttuğunuzu öğrenir öğrenmez nasıl ilerleyeceğimi anladım. Sizi saf mahluklar, ateşle sınanmamış bir erdem kadar zayıf bir şey yoktur. Bir plan yaptım, bir dizi isim topladım. Tasarım, Yozlaştırılmaz Hadleyburg'ü yozlaş-

tırmaktı. Fikrim, hayatlarında tek bir yalan söylememiş, bir kuruş çalmamış elli lekesiz adam ile kadını yalancı hırsızlara dönüştürmektir. Bir Goodson'dan çekiniyordum. O doğma büyüme Hadleyburg'lü değildi. Mektubumu sizlere sunup tasarıma başlarsam kendi kendinize, "Goodson aramızda zavallının tekine yirmi dolar verecek tek adam," diyeceğinizden korkuyordum; o zaman oltaya gelmeyebilirdiniz. Ama yaradan Goodson'ı aldı, o zaman güvende olduğumu anladım ve tuzağımı kurup yemi attım. Sözde sınama sırrını gönderdiğim herkesi yakalayamayabilirim ama Hadleyburg'ün mizacını tanıdıysam çoğunu yakalayacağımı biliyorum. [Sesler. "Doğru, hepsini de yakaladı."] Kaybedeceklerine, *kumarda* kazanıldığına inandıkları parayı bile çalacaklarına inanıyorum bu yoldan çıkmış ve kötü eğitilmiş zavallıların. Ümidim kibrinizi daimi bir şekilde ebediyen ezmek ve Hadleyburg'e yeni bir şöhrat vermek – tüm dünyaya yayılacak *kalıcı* bir şöhrat. Eğer başarılı olduysam çuvalı açın ve Hadleyburg'ün Namını Koruma ve Yayma Komitesi'ni çağırın."

Bir Ses Tufanı. "Aç! Aç! On Sekizler öne çıksın! Geleneği Yayma Komitesi! İleri – Yozlaştırılmazlar!"

Başkan çuvalı yırtıp açtı; bir avuç dolusu parlak, geniş, sarı parayı alıp elinde salladı ve inceledi:

"Dostlar, bunlar sadece altın kaplama kurşun bozukluklar!"

Bu haber üstüne salon neşe patlamasıyla inledi, gürültü dindiğinde sepici konuştu:

"Bu meselede görünürdeki kıdeme göre Bay Wilson, Geleneği Yayma Komitesi'nin başkanı oluyor. Arkadaşlarını adına öne çıkıp parayı himayesine almasını öneriyorum."

Yüz Ses. "Wilson! Wilson! Wilson! Konuşma isteriz! Konuşma isteriz!"

Wilson [öfkeden titreyen bir sesle]. "Müsaadenizle, kabalığım için de af dilemeden konuşacağım, o paraya *la-net olsun!*"

Bir Ses. "Hıı, bir de Baptist olacak!"

Bir Ses. "On yedi sembol kaldı! Ayağa kalkın beyler, verilen sorumluluğu üstlenin!"

Duraksama oldu, kimse yanıt vermedi.

Eyerci. "Sayın başkan, müteveffa aristokrasimizden geriye en azından *bir* temiz adam kaldı, onun da paraya ihtiyacı var ve parayı hak ediyor. Ben Jack Halliday'i sahneye çağırıp altın kaplama yirmi dolarları açıkarttırmaya çıkarmakla görevlendirmenizi ve kazanılan parayı doğru adama, Hadleyburg'ün onurlandırmaktan mutluluk duyduğu adama, Edward Richards'a verilmesini öneriyorum."

Bu öneri büyük bir coşkuyla karşılandı, köpek de yine onlara katıldı; eyerci fiyatı bir dolardan açtı, Brixton'lılar ile Barnum'ın temsilcisi kıyasıya çekişti, insanlar her teklifle artan fiyatı alkışlıyordu, heyecan anbean yükseliyor da yükseliyordu, teklif verenler artık kendilerini kanıtlamaya hazırdı ve istikrarlı bir şekilde giderek çok daha cesur, çok daha kararlı davranıyorlardı; böylece fiyat bir dolardan beşe sıçırıyordu, beşten ona, ondan yirmiye, sonra elliye, sonra yüze, sonra...

Açıkartırmanın başlangıcında Richards sıkıntı içinde karısının kulağına fısıldadı: "Ah, Mary, buna göz yummalı mıyız? Bu... bu... anlıyorsun ya, bu bir şeref ödülü, saf mizacın taçlandırılması ve... ve... buna göz yummalı mıyız? Ben ayağa kalksam daha iyi... Ah, Mary, ne yapmalıyız? Sence biz ne... [Halliday'in sesi. "On beş *duydum!* Çuval için on beş dolar! Yirmi! Ah, teşekkürler! Otuz – tekrar teşekkürler! Otuz dolar, otuz, otuz! Yok mu kırka çıkan? Kırk! Hadi şimdi durmayalım beyefendiler, durmayalım! Elli! Teşekkürler yüce Romalı! Elliye gidiyor,

gidiyor, gidiyor! Yetmiş! Doksan! Harikulade! Yüz! Yok mu artıran, yok mu artıran? Yüz yirmi... yüz kırk! Tam zamanında! Yüz elli! İKİ yüz! Muazzam! Yok mu artı... Teşekkürler! İki yüz elli!"]

"Yine yoldan çıkacak mıyız diye sınıyanıyoruz Edward –baştan aşağı titriyorum– ama *bir kere* yoldan çıkmamayı başardık, bundan ders almalıyız ki... [*"Altı mı duydum? Teşekkürler! Altı yüz elli, altı y... YEDİ yüz!"*] Ama yine de Edward, durup düşündüğünde, kimse bizden şüph... [*"Sekiz yüz dolar! Yaşasın! Dokuz yapın! Bay Parsons, doğru mu duydum... teşekkürler... dokuz! El değmemiş metal-lerden oluşan bu soylu çuval sadece dokuz yüz dolara gidiyor, altın kaplamasına rağmen... Hadi! Yok mu... Bin! Size müteşekkirim efendim! Biri bin yüz mü dedi? Evrenin en şanlı çuvalı olacak bu..."*] Ah, Edward," (ağlamaya başladı) "*öyle fakiriz ki! Ama... ama... bildiğin gibi yap... bildiğin gibi yap."*

Edward çöktü, yani kıpırdamadan oturdu, vicdanını rahatlatamadan oturdu; vicdanı, içinde bulunduğu koşullara esir olmuştu.

Bu esnada, gerçek olamayacak bir İngiliz kontu kılı-ğına girmiş acemi bir dedektifi andıran bir yabancı, akşam boyunca yaşananları derin bir ilgi ve tatminkâr bir ifadeyle, kendi kendine yorumlar yaparak takip etmişti. Şimdi kendisiyle konuşması şu minvalde ilerliyordu: "On Sekizler'den kimse açıkartırmaya katılmıyor, bu kabul edilemez, bu duruma müdahale etmeliyim, dram ahengine uygun değil bu, çalmaya çalıştıkları çuvalı satın almalılar, üstelik yüklü bir miktara zira bazıları çok zengin. Bir şey daha, Hadleyburg'ün mizacını değerlendirirken bir hata yaptıysam beni yanıltan adam yüksek bir maddi karşılığı hak ediyor ve bunu birilerinin ödemesi gerek. Bu zavallı yaşlı Richards verdiğim hüküm yüzünden beni utandırdı, o dürüst bir adam – nasıl, anlamıyorum

ama böyle olduğunu kabul ediyorum. Evet, blöfümü gördü, *üstelik* kent floşla, pot onun hakkı. Üstelik bece-rebilirsem büyük bir pot kazanacak. Bana hayal kırıklığı yaşattı ama bunu unutamam.”

Adam açkıştırmayı izliyordu. Bin dolardan sonra piyasa çöktü, teklifler hızla düşmeye başladı. Yabancı bekledi – hâlâ izlemedeydi. Teklif verenlerden önce biri çekildi, sonra bir başkası, sonra bir başkası. O zaman yabancı bir-iki kere teklif verdi. Artırmalar on dolara kadar düşünce o beş ekledi, başka biri onu üç dolar artırdı, yabancı bir an bekledi, sonra elli dolarlık bir sıçrayışla çu-valı kaptı – bin iki yüz seksen iki dolara. Salonda alkışlar koptu, sonra kesildi çünkü adam ayaklanıp elini havaya kaldırmıştı. Konuşmaya başladı.

“Bir şeyler söylemek ve bir ricada bulunmak istiyorum. Ben nadir eşya yatırımcısıyım ve madenî paralarla ilgilenen, dünyanın her yerinden birçok kişiyle alışveriş içindeyim. Aldığım çuvaldan bu haliyle de kâr edebilirim ama sizler de kabul edebilirsiniz bu kurşun yirmi-liklerin her birini kaplamasındaki altın değerine getirmenin, hatta belki de daha değerli kılmanın bir yolu var. Bunu yapmama müsaade ederseniz kazancımın bir kısmını, sarsılmaz dürüstlüğünü bu gece içtenlikle, tam da hak ettiği şekilde tanıdığınız Bay Richards’ınıza bırakacağım; payı on bin dolar olacak ve parayı ona yarın elden vereceğim. [*Salonda büyük bir alkış. “Sarsılmaz dürüstlük”* tanımı Richards’ların tatlı tatlı kızarmasına neden oldu ama bu tevazu olarak algılandığından sorun çıkmadı.] Teklifim büyük çoğunluk tarafından kabul edilirse –oyların üçte ikisini isterim– bunu kasabanın onayı sayacağım ve tek istediğim kasabanın onayı. Nadir eşyalar merakı artırıp dikkat çeken her türlü ayrıntıdan beslenir. Şimdi izninle bu sözde paranın her birinin yüzüne o on sekiz beyefendinin adını damgalamak...

Seyircilerin onda dokuzu –köpek de dahil olmak üzere– ânında ayağa fırladı ve teklif alkışlar ve kahkahlardan oluşan bir fırtınayla kabul edildi.

Herkes yerine oturdu ve “Dr.” Clay Harkness hariç bütün semboller ayağa fırlayıp bu önerilen rezalete şiddetle karşı çıkmaya başladı, tehdit ediyorlardı ki...

“Tehditlerinizi kendinize saklayın lütfen,” dedi yabancı sakince. “Yasal haklarımı biliyorum, kuru gürültülere karnım tok.” [*Alkışlar.*] Yerine oturdu. “Dr.” Harkness bir fırsat gördü. O, kasabanın en zengin iki adamından biriydi, diğeri ise Pinkerton’dı. Harkness bir hazinenin, yani popüler bir patentli ilacın sahibiydi. Kasabanın iki meclis adayından biriydi, diğeri de Pinkerton’dı. Başa baş giden çekişmeli bir yarıştı, gün geçtikçe de daha çekişmeli bir hal alıyordu. Her iki adam da para konusunda açgözlüydü, her ikisi de aynı sebepten, kasabadan yeni bir tren yolu geçeceği için büyük bir toprak parçası almıştı; ikisi de meclise girip bu yolun geçeceği yerin kendi lehine belirlenmesini sağlamak istiyordu; tek bir oy sonucu değiştirebilir, beraberinde iki-üç kat servet getirebilirdi. Bahisler çok yüksekti, Harkness ise cüretkâr bir yatırımcıydı. Yabancıya yakın oturuyordu. Sembollerden biri itirazları ve yakarılarıyla salondakileri eğlendirirken eğilip fısıltıyla sordu:

“Çuval için ne kadar istiyorsunuz?”

“Kırk bin dolar.”

“Yirmi bin veririm.”

“Hayır.”

“Yirmi beş.”

“Hayır.”

“Otuz diyelim.”

“Fiyatı kırk bin dolar, tek bir kuruş bile inmem.”

“Öyle olsun, ödeyeceğim. Sabah onda otele gelin. Bunun duyulmasını istemiyorum, baş başa görüşelim.”

“Pekâlâ.” Sonra yabancı ayağa kalkıp tüm salona konuştu:

“Saat geç oldu. Bu beyefendilerin sözleri elbette çok kıymetli, çok ilginç, çok zarif; lakin ben müsaadenizi isteyeceğim. Önerimi kabul ederek gösterdiğiniz nezaketten dolayı teşekkür ederim. Başkandan çuvalı benim için yarına kadar tutmasını ve bu üç tane beş yüz dolarlık banknotu Bay Richards’a iletmesini rica ediyorum.” Para elden ele başkana uzatıldı. “Sabah dokuzda çuvalı almaya geleceğim, saat on birde on bin doların geri kalanını Bay Richards’a bizzat evinde takdim edeceğim. İyi geceler.”

Sonra dışarı çıktı, kalabalık yabancının ardından müthiş bir yaygara kopardı; kısmen alkışlardan kısmen “Mikado” şarkısından kısmen köpeğin itirazlarından kısmen de “Sen hiç deee kötü bir adaaam değilsin – âaamiiin!” ilahisinden oluşuyordu.

IV

Richards’lar evlerinde gece yarısına kadar tebriklere ve övgülere katlanmak zorunda kaldı. Sonra kendi hallerine bırakıldılar. Biraz üzgün görünüyorlardı, düşüncelelere dalmış halde sessizlik içinde oturdular. Sonunda Mary iç çekip konuştu:

“Sence suçlu muyuz Edward... *çok* suçlu muyuz?” Bakışları masada onları itham ederek duran üç büyük banknota kaydı; tebrike gelenler paraya açgözlülükle bakmış, huşuyla dokunmuştu. Edward hemen yanıt vermedi, sonra derin bir iç çekip duraksayarak konuştu:

“Bizim... elimizden gelen bir şey yoktu Mary. Öyle... öyle yazılmış. *Her şey önceden yazılmıştır.*”

Mary başını kaldırıp doğrudan kocasına baktı ama adam gözlerini kaçırdı. Kısa bir süre sonra Mary konuştu:

“Ben tebriklerle övgülerin insana hep tatlı geldiğini

düşünürdüm. Ama... şimdi bana öyle geliyor ki... Edward?"

"Efendim?"

"Bankada çalışmaya devam edecek misin?"

"Ha... hayır."

"İstifa mı edeceksin?"

"Sabahleyin – bir not yazarak."

"En iyisi öyle olur sanırım."

Richards başını avuçlarının arasına alıp sessizce konuştu:

"Bundan önce sürüyle insanın parası elimden geçen hiç çekinmezdim ama... Mary, öyle yorgunum, öyle yorgunum ki..."

"Yatağa gidelim."

Sabahleyin dokuzda yabancı, çuvalı alıp bir taksiyle otele götürdü. Saat onda Harkness onunla baş başa görüştü. Yabancı, şehirdeki bir bankadan –"Hamiline"– yazılmış beş tane çek isteyip aldı; dördü bin beş yüz, bir tanesi ise otuz dört bin dolarlıktı. Bin beş yüz dolarlıklardan birini cüzdanına yerleştirdi, geri kalan toplam otuz sekiz bin beş yüz dolarlık çekleri bir zarfa koydu, yanlarına da Harkness gittikten sonra yazdığı bir not ekledi. On birde Richards'ların kapısını çaldı. Bayan Richards panjur tahtalarının arasından dışarı baktı, sonra gidip zarfı aldı; yabancı tek kelime etmeden kayboldu. Bayan Richards yanakları kızarmış, dizlerinin bağı çözülmüş halde geri dönüp soluk soluğa konuştu:

"Onu tanıdığıma eminim! Dün akşam onu daha önce bir yerlerde görmüşüm gibi gelmişti."

"Çuvalı buraya getiren adam mı?"

"Buna neredeyse eminim."

"O zaman sözde Stephenson da o, bu kasabanın bütün önemli vatandaşlarına yalandan sırrını kakaladı. Şimdi bize nakit yerine çek gönderdiyse tam kurtuldu-

ğumuzu sanırken bizi de hakladı demektir. Dün gece dinlendikten sonra tekrar kendimi rahat hissetmeye başlamıştım ama o zarfa baktıkça içim daralıyor. Yeterince kalın değil, en büyük banknotlar bile olsa sekiz bin beş yüz dolar daha kalın dururdu.”

“Edward, çek olmasını neden istemiyorsun?”

“Stephenson’ın imzaladığı çekleri istemiyorum! Nakit olsaydı sekiz bin doları almayı kabul edebilirdim çünkü gerçekten alın yazısı gibi duruyor Mary; ama ben hiçbir zaman yürekli bir adam olmadım ve altında o korkunç ismin imzasının bulunduğu bir çeki bozduracak cesaretim yok. Bu kesin bir tuzak. O adam beni yakalamaya çalıştı, bir şekilde kaçmayı başardık, o yüzden şimdi yeni bir yol deniyor. Eğer çekse...”

“Ah, Edward, bu ne büyük *talihatsızlık*!” Mary çekleri havaya kaldırıp ağlamaya başladı.

“Hemen ateşe at! Çabuk! Aklımız çelinmemeli. İnsanlar diğerleriyle birlikte *bize de* gülsünler diye yapılmış bir numara bu ve... onları *bana* ver, madem sen yapamıyorsun!” Çekleri karısının elinden kapıp ocağa varana dek elinde sıkıca tutmaya çalıştı ama neticede o da bir insandı, bir veznedardı ve bir an durup imzayı kontrol etti. Neredeyse bayılacaktı.

“Beni yelpazele Mary, yelpazele! Bunlar altın değerinde!”

“Ah, ne güzel Edward! Nasıl?”

“Harkness imzalamış. Bu gizemin açıklaması ne olabilir Mary?”

“Edward, yoksa sence...”

“Baksana, şunlara bir bak! Bin beş yüz... bin beş yüz... bin beş yüz... otuz dört bin. Otuz sekiz bin beş yüz! Mary, çuval on iki dolar değerinde değil ama anlaşılan Harkness itibari değeri kadarını ödemiş.”

“Peki sence hepsini biz mi alıyoruz – on bin yerine?”

“Gerçekten de öyle görünüyor. Hem çekler ‘Hamili-
ne’ yazılmış.”

“Bu iyi bir şey mi Edward? Ne demek?”

“Herhalde uzaklardaki bir bankada bozduurmamız için bir ipucu. Belki de Harkness konunun duyulmasını istemiyor. O ne... bir not mu?”

“Evet. Çeklerin yanındaydı.”

Not “Stephenson”ın elyazısıyla yazılmıştı ama im-
zalanmamıştı. Şöyle diyordu:

Büyük hayal kırıklığına uğradım. Siz ayartılamayacak ka-
dar dürüstsünüz. Ben başka türlü düşünüyordum ve size ayıp
ettim, bu yüzden özür dilerim, tüm içtenliğimle özür dilerim.
Sizi kutluyorum – yine tüm içtenliğimle. Bu kasaba eteğinizi
öpmeye bile layık değil. Sayın bayım, kendini beğenmiş toplu-
luğunuzda yozlaştırılabilir on dokuz adam olduğuna dair
kendimle açıkça iddiaya girmiştım. Kaybettim. Tüm potu alın,
hak ettiniz.

Richards derin bir iç çekti ve şöyle dedi:

“Sanki ateşle yazılmış – insanın içini öyle yakıyor.
Mary, ben yine perişan oldum.”

“Ben de. Ah, hayatım, keşke...”

“Düşünsene Mary, bana *güveniyor*.”

“Ah, yapma Edward, dayanamıyorum.”

“O güzel kelimeleri hak etmiş olsaydım Mary –ki
Tanrı biliyor bir zamanlar hak ediyordum– o zaman sa-
nırım benim için kırk bin dolara bedel olurlardı. O kâğıdı
da kaldırır, altından da mücevherlerden de daha değerli
bir şeyin temsili olarak sonsuza dek saklardım. Ama şim-
di... Onun suçlayıcı varlığının gölgesinde yaşayamayız
Mary.”

Kâğıdı ateşe attı.

Bir ulak gelip onlara bir zarf verdi.

Richards zarftan bir not çıkarıp okudu; yazan Burgess'tı.

Siz beni zor bir ânımda kurtardınız. Ben de dün gece sizi kurtardım. Bu bir yalana bedel oldu ama özgür irademle ve minnet dolu yüreğimle yaptığım bir fedakârlıktı bu. Ne kadar cesur, iyi ve soylu olduğunuzu bu kasabada kimse benden iyi bilemez. Suçlandığım –ve yaygın kanaate göre suçluluğuma hükmedilen– konuyu bildiğiniz için yüreğinizin derinliklerinde bana saygı duyamazsınız ama en azından müteşekkir bir adam olduğuma inanmanız için size yalvarıyorum; bu, omuzlarımdaki yükü biraz azaltacaktır.

[İmza] Burgess

“Bir kez daha kurtarıldık! Hem de ne şartlar altında!” Notu ateşe attı. “Keşke... keşke ölseydim Mary, keşke tüm bu çileden kurtulsaydım.”

“Ah, acı, çok acı günler geçiriyoruz Edward. Bıçak darbeleri tam da cömertlikten geldikleri için öyle derin ki... ve öyle hızlı geliyorlar ki!”

Seçimlerden üç gün önce iki bin seçmenin her biri elinde birdenbire değerli bir yadigâr buldu – ünlü sahte bozukluklardan biri. Bozukluğun bir yüzüne şu kelimeler damgalanmıştı: “ZAVALLI YABANCIYA SÖYLEDİĞİM SÖZ ŞUYDU...” Diğer yüzünde şu kelimeler damgalıydı: “GİT KENDİNE ÇEKİDÜZEN VER. [İMZA] PINKERTON.” Böylece meşhur şakadan geriye kalan çerçöp tek bir kişinin başından aşağı dökülmüştü ve bu feci bir etki yaratmıştı. Kasabayı saran o geçenki kahkaha nöbeti tekrar canlanmış, bu sefer Pinkerton'a odaklanmıştı; Harkness seçimi açık ara farkla kazandı.

Çeklerini aldıktan yirmi dört saat sonra Richards'ların vicdanı yılıp sızlamayı yavaş yavaş bıraktı, yaşlı çift

işledikleri günahla barışmayı öğreniyordu. Ama şimdi, ortaya çıkma ihtimali olan bir günahın yeni ve korkunç dehşetlere gebe olduğunu öğreneceklerdi. Ortaya çıkma ihtimali günaha daha taze, elle tutulur, ağır bir boyut katar. Kilisede sabah vaazı her zamanki seyrinde gitmişti, her zamanki laflar her zamanki biçimde sarf edilmişti, daha önce bin kere duydukları ve zararsız, adeta anlamsız buldukları, dinlerken dalıp gidebildikleri laflardı bunlar ama şimdi bir şeyler farklıydı: Şimdi vaaz onlara suçlamalarla dolu geliyordu, sanki doğrudan ve özellikle ölümcül günahlarını saklayan insanlara yönelikti. Kilise çıkışında onları tebrik eden güruhtan olabildiğince çabuk kaçıp eve koştular, ne olduğunu bilmedikleri bir şey –belirsiz, gölgemsi, tanımlanamaz korkular– onları iliklerine kadar ürpertmişti. Tesadüf bu ya, tam köşeyi dönerken Bay Burgess'ı görmüşlerdi. Ona başlarıyla verdikleri selamı almamıştı! Aslında onları görmemişti ama onlar bunu bilmiyordu. Bu tavrı ne anlama geliyordu? Belki de... belki de... ah, onlarca korkunç anlamı olabilir. Richards'ın onu eskiden suçlamalardan aklayabileceğini biliyordu da ödeşmek için sessizce fırsat mı kolluyordu? Evde kaygı içinde kuruntu yapmaya başladılar; Richards karısına Burgess'ın masum olduğunu bildiğini itiraf ederken hizmetçinin yan odada onları duymuş olabileceğini düşündüler; sonra Richards o sırada oradan bir elbise hışırtısı geldiğini hayal etti, bir an sonra o sesi duyduğuna *emindi*. Sarah'yı bir bahaneyle çağırıp suratını inceleyeceklerdi: Onları Bay Burgess'a ifşa ettiyse bu halden belli olurdu. Ona birkaç soru sordular; sorular o kadar alakasız ve anlaşılmazdı, görünürde öyle manasızdı ki kız yaşlı çiftin aniden vuran talih kuşu yüzünden akıllarını kaybettiğine emin oldu; onu yakından böyle dik dik süzmelerinden korkunca da konu kapanmış oldu. Yanakları kızardı, gerildi ve kafası karıştı; yaşlı çifte göre

bunlar suçluluğun –korkunç bir tür suçun– aleni belirtileriydi şüphesiz kız ya casustu ya haindi. Tekrar baş başa kaldıklarında birbiriyle alakasız birçok şeyi birleştirmeye, elde ettikleri bileşimden de dehşetengiz sonuçlar çıkarmaya başladılar. Neredeyse dibe vurdukları anda Richards aniden iç çekti ve karısı sordu:

“Ah, ne oldu? Ne oldu?”

“Not... Burgess’ın notu! Alaycı bir dille yazılmıştı, şimdi anlıyorum.” Alıntıladi: “‘Suçlandığım –ve yaygın kanaate göre suçluluğuma hükmedilen– *konuyu bildiğiniz* için yüreğinizin derinliklerinde bana saygı duyamazsınız... Ah, Tanrı bizi korusun, şimdi her şeyi çok açık görüyorum! Bildiğimi biliyor! Nasıl da incelikle ifade etmiş görüyor musun? Bu bir tuzaktı, ben de aptal gibi yakalandım. Ve Mary...”

“Ah, bu bir felaket... Ne diyeceğini biliyorum: Sözde sinama sözünü içeren yazını geri vermedi.”

“Evet – bizi yok etmek için sakladı. Mary, bizi şimdiden birilerine ifşa etti bile. Buna eminim, kesinkes eminim. Kiliseden sonra onlarca suratta fark ettim bunu. Ah, selamımızı almadı; ne yaptığını *çok iyi* biliyordu!”

O akşam doktor çağrıldı. Sabahleyin yaşlı çiftin ağır hastalandığı haberi yayıldı; doktor, talih kuşundan, gelen tebriklerden ve geç saatlere kadar oturmalarından kaynaklanan yorucu heyecanın onları dermansız bıraktığını söyledi. Kasaba gerçekten endişelenmişti, bugünlerde bu yaşlılardan başka gurur duyabilecekleri pek bir şeyleri kalmamıştı.

İki gün sonra haberler daha da kötüleşti. Yaşlı çift hezeyanlardaydı, acayip şeyler yapıyorlardı. Hemşirelerin dediğine göre Richards birtakım çekler çıkarmıştı – sekiz bin beş yüz dolarlık mı? Hayır, otuz sekiz beş bin gibi harikulade bir tutar! Bu inanılmaz şansın açıklaması ne olabilirdi?

Hemşirelerde ertesi gün yeni haberler vardı – hari-kulade haberler. Çekleri başlarına bir iş gelmesin diye saklamaya karar vermişlerdi ama aradıklarında hastanın yastığının altından kaybolduklarını fark etmişlerdi; adeta uçup gitmişlerdi. Hasta şöyle demişti:

“Yastıkla oynamayın, ne istiyorsunuz?”

“En iyisi çekleri...”

“Onları bir daha asla görmeyecekseniz, yok edildiler. Şeytan işiydi onlar. Üstlerindeki cehennem damgalarını gördüm ve beni günaha sürüklemek için gönderildiklerini anladım.” Sonra tam anlaşılamayan tuhaf ve korkunç şeyler sayıklamaya başlamıştı, doktor da onları kimseyle konuşmamaları konusunda uarmıştı.

Richards haklıydı, çekler bir daha hiç görülmedi.

Herhalde bir hemşire uykusunda konuşmuştu zira iki gün içinde o yasaklanan sayıklamalardan tüm kasaba haberdardı; çok da ilginç sayıklamalardı bunlar. Richards’ın kendisinin de çuvala talip olduğunu, Burgess’in bu gerçeği önce saklayıp sonra art niyetle açığa çıkardığına işaret ediyor gibilerdi.

Burgess bu konuda sorgulandı ve suçlamaları şidetle reddetti. Aklını yitirmiş hasta, yaşlı bir adamın sayıklamalarına bu kadar anlam yüklemenin adil olmadığını söyledi. Yine de insanlar kuşkuluydu ve kasabada dedikodular dönüyordu.

Bir-iki gün sonra Bayan Richards’ın da hezeyanlar içinde kocasıyla aynı şeyler söylemeye başladığı duyuldu. Kuşku şimdi harlanıp bir hükme dönüştü ve kasabanın saygınlığı sorgulanmayan tek önemli vatandaşının saflığına duyduğu gurur azalıp neredeyse tamamen söndü.

Altı gün sonra yeni haberler geldi. Yaşlı çift ölüm döşeğindeydi. Richards’ın zihni hayatının son anlarında aydınlandı ve Burgess’ı çağırdı. Burgess dedi ki:

“Odayı boşaltın. Galiba benimle baş başa konuşmak istiyor.”

"Hayır!" dedi Richards. "Tanıklar olsun. Hepiniz günah çıkarmamı duyun istiyorum ki bir it gibi değil, bir insan gibi ölebileyim. Ben temizdim, geri kalan herkes gibi yapay bir temizlikti benimki; sonra geri kalan herkes gibi ben de ayartıldım. Bir yalana imza attım ve o lanet olası çuvalda hak iddia ettim. Bay Burgess ona daha önce bir iyilik yaptığımı hatırladı ve bana duyduğu minnetle (ve gerçekleri bilmediğinden) mektubumu gizleyip beni kurtardı. Burgess'ın yıllar önce neyle suçlandığını hatırlayacaksınız. Benim şahitliğim, sadece benim şahitliğim onun adını temize çıkarabilirdi ama ben ödleğin tekiydim, onun karalanmış halde ıstırap çekmesine göz yumdum..."

"Hayır... hayır... Bay Richards, siz..."

"Hizmetçim sırlarımı ona açtı..."

"Kimse bana sır açmadı..."

sonra o da en doğal ve anlaşılır şeyi yaptı, beni büyük bir iyilik yaparak kurtardığı için pişmanlık duyarak beni... hak ettiğim üzere... *ifşa etti...*"

"Katiyen! Yemin ederim ki..."

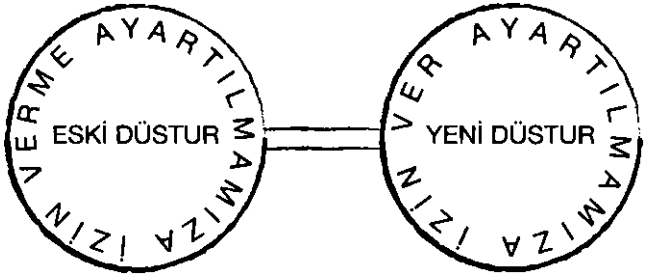
"Onu tüm yüreğimle affediyorum."

Richards, Burgess'ın şiddetli itirazlarını duymadı bile; ölüm döşegindeki adam zavallı Burgess'a bir kez daha ayıp ettiğini öğrenemeden gitti. Yaşlı karısı da o gece öldü.

Kutsal On Dokuzlar'dan sonuncusu da şeytani çuvalın kurbanı olmuştu, kasaba eski ihtişamından kalan son kırıntıyı yitirmişti. Tuttuğu yas gösterişli değil, derindi.

Meclisten –dualar ve dilekçeler sayesinde– geçen yasa doğrultusunda Hadleyburg'ün adını değiştirmesine (ne olduğunu boş verin, açıklamayacağım) ve uzun nesiller boyunca kasabanın resmî damgasını süsleyen düsturundan son iki harfi çıkarmasına izin verildi.

Burası Őimdi bir kez daha dűrűst bir kasaba ve burayı tekrar uyuklarken yakalamak isteyen adamın sabah çok erken kalkması gerek.

Hadleyburg'ü Yozlaştıran Adam, William Faulkner'ın Amerikan edebiyatının kurucusu olarak nitelediği daha çok romanlarıyla tanınan gerçekçi yazar Mark Twain'in mizahçı yanının öne çıktığı kısa bir öyküsü.

Sarsılmaz dürüstlüğüyle övünen Hadleyburg kasabası halkının bir yabancıyı farkında olmaksızın rencide etmesi, büyük bir intikam hikâyesine dönüşür. Ülkenin en dürüst kasabası olarak tanınan Hadleyburg'ün namını karalamak isteyen bu öfkeli yabancı, yozlaştırılmaz olmasıyla övünen halkı kendi gerçeğiyle yüzleştirmek üzere müthiş bir plan hazırlar. İnsanlığın açgözlülük, kıskançlık, intikam gibi en olumsuz niteliklerini hicvederek irdeleyen Twain bu öyküsüyle ikiyüzlü toplumsal ahlak anlayışına da en ağır eleştirilerden birini yöneltir.

#kısaklasikler #amerikanklasikleri #hiciv #toplumsalahlak #yozlaşma
#intikam

Kapak illüstrasyonu: Sanem Karadayı

8,5 TL

canyayinlari.com | f | i | t | canyayinlari

öykü

ISBN 978-975-07-4571-3

9 789750 745713